

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΓ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΗΛΙΟΥ 14 | 1/15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1974 | ΑΡΙΘ. 23-24

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β'.

ΧΙΙ. Ἀδελφοὶ οὖν, ἤδη ποτὲ μετανοήσωμεν, νήψωμεν ἐπὶ τὸ ἀγαθόν· μεστοὶ γάρ ἐσμεν πολλῆς ἀνοίας καὶ πονηρίας. ἐξαλείψωμεν ἀφ' ἡμῶν τὰ πρότερα ἁμαρτήματα καὶ μετανοήσαντες ἐκ ψυχῆς σωθῶμεν, καὶ μὴ γινώμεθα ἀνθρώπαρεςκοι, 5 μὴδὲ θέλωμεν μόνον ἑαυτοῖς ἀρέσκειν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔξω ἀνθρώποις ἐπὶ τῇ δικαιοσύνῃ, ἵνα τὸ ὄνομα δι' ἡμᾶς μὴ βλασφημεῖται. λέγει γὰρ ὁ κύριος· *Διὰ παντὸς τὸ ὄνομά μου βλασφημεῖται ἐν πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν*, καὶ πάλιν· *Οὐαὶ δι' ὃν βλασφημεῖται τὸ ὄνομά μου*. ἐν τίνι βλασφημεῖται; ἐν τῷ μὴ ποιεῖν ἡμᾶς 10 ἄβούλομαι. 3. τὰ ἔθνη γὰρ ἀκούοντα ἐκ τοῦ στόματος ἡμῶν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ ὡς καλὰ καὶ μεγάλα θαυμάζει· ἔπειτα καταμαθόντα τὰ ἔργα ἡμῶν ὅτι οὐκ ἔστιν ἄξια τῶν ῥημάτων, ὧν λέγομεν, ἔνθεν εἰς βλασφημίαν τρέπονται, λέγοντες εἶναι μῦθόν τινα καὶ πλάνην. 4. ὅταν γὰρ ἀκούσωσιν παρ' ἡμῶν, 15 ὅτι λέγει ὁ θεός· *Οὐ χάρις ὑμῖν, εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ἀλλὰ χάρις ὑμῶν, εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς*· ταῦτα ὅταν ἀκούσωσιν, θαυμάζουσιν τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγαθότητος· ὅταν δὲ ἴδωσιν, ὅτι οὐ μόνον τοὺς μισοῦντας οὐκ ἀγαπῶμεν, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ τοὺς ἀγαπῶντας, 20 καταγελωδῶσιν ἡμῶν, καὶ βλασφημεῖται τὸ ὄνομα.

1. Πρβλ. Πράξ. 3,19. 4. Πβλ. Ψαλμ. 52,6. Ἐφεσ. 6,6. 7. Ἦσ. 52,5.
15. Λουκ. 6,32.35. 20. Ἦσ. 52,5.

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β'.

(Ἀπόδοσις εἰς ἀπλὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν).

XIII. Ἀδελφοί, τώρα λοιπὸν (ἦλθεν ὁ καιρὸς) ἄς μετανοήσωμεν κάποτε (ἐπὶ τέλους), ἄς γίνωμεν φρόνιμοι (καὶ ἐγκρατεῖς, προσέχοντες πάντοτε νὰ πράττωμεν) τὸ ἀγαθὸν (τὸ θέλημα τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ)· διότι εἴμεθα γεμάτοι (ἐχορτάσαμεν) ἀπὸ ἀνοησίας καὶ πονηρίας. Ἄς ἐξαλείψωμεν (ἄς ἀφανίσωμεν) τὰ προηγούμενα ἁμαρτήματά μας (τὰ ἁμαρτήματα ποὺ ἐπράξαμεν πρὶν ἢ γίνωμεν χριστιανοὶ ἢ ἀκόμη καὶ ὕστερα, μέχρι σήμερα) καὶ ἄς μετανοήσωμεν ἐκ βάθους ψυχῆς (εἰλικρινῶς) διὰ νὰ σωθῶμεν καὶ ἄς μὴ γινώμεθα ἀνθρωπάρεσκοι (προτιμῶντες ν' ἀρέσωμεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους παρὰ εἰς τὸν Θεόν), μήτε νὰ θέλωμεν νὰ ἀρέσωμεν μόνον εἰς τὸν ἑαυτὸν μας (νὰ εἴμεθα εὐχαριστημένοι μὲ ὅσα κάμνομεν ἀπὸ ἐγωισμὸν καὶ φιλαυτίαν), ἀλλὰ (νὰ φερώμεθα) καὶ πρὸς τοὺς «ἔξω» ἀνθρώπους (τοὺς ἄλλους, ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς μὴ χριστια-

1. οὖν: λ. Σ. | 6. ἡμᾶς Σ: ὑμᾶς I, 7. γὰρ + καὶ Σ. | 8. πάλιν· Οὐαὶ δι' ὄν: Σ: διὸ I. | 9. τίνι + δὲ Σ. | 9/10. ὑμᾶς ἃ βούλομαι I: ἡμᾶς ἃ λέγομεν Σ. | 10 ἡμῶν Σ: ὑμῶν I. | 11. ἔπειτα + δὲ Σ.

XIII. Αἱ πρὸς μετάνοιαν παραινήσεις τοῦ κήρυκος καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ὡς καὶ ἡ ἐκπλήρωσις οὕτω τοῦ θελήματος Αὐτοῦ, ἀποτελοῦν μέχρι τέλους σχεδὸν τῆς Ὀμιλίας τὴν κεντρικὴν ἰδέαν, περὶ τὴν ὁποίαν στρέφεται ὁ ρήτωρ. — Ἡ ὁρμή, μεθ' ἧς ἐπείγεται οὗτος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ κύριον θέμα του, ὠδήγησε τοῦτον νὰ εἰσέλθῃ διὰ τοῦ συμπερασματικοῦ συνδέσμου «ο ὅ ν» εὐθὺς μετὰ τὴν κλητικὴν προσφώνησιν! «Ἀδελφοί, ο ὅ ν...», ἀντὶ ἐπὶ τὸ ἐλληνοπρεπέστερον νὰ εἴπῃ: «Ἀδελφοί, μετανοήσωμεν ο ὅ ν ἤδη ποτέ». Ἴσως πάλιν ὁ ἀντιγραφεὺς τοῦ κώδικος νὰ μετέγραψεν ἀντὶ τοῦ ὑφισταμένου πρότερον «μ ο υ» εἰς «ο ὅ ν». Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ μεταφραστὴς τοῦ κώδικος Σ. διὰ τοῦτο καὶ παρέλειψε τὸ «ο ὅ ν», ὡς ἀδόκιμον. Συνήθως χρησιμοποιεῖται τὸ «ο ὅ ν» ὡς συμπερασματικὸς σύνδεσμος μετὰ τὴν ἀρχικὴν λέξιν, ἀλλ' ἄνευ ἀποτόμου στροφῆς εἰς ἄλλην ἔννοιαν ἢ ἄνευ ἐπεξηγήσεως. Π.χ ὁ Ἰγνάτιος, Φιλαδ. 2,1 λέγει: «τέκνα οὖν φωτὸς ἀληθείας». Εἰς τὸ ἀπόκρυφον ἔργον (B'— Α'. αἱ. π.Χ. μετὰ τινὰ σημεία ἐπεξεργασίας ὑπὸ χριστιανικῆς χει-

νοὺς), ἀποβλέποντες εἰς τὴν δικαιοσύνην (ὡς τὴν ἐπιβάλλει ὁ θεῖος Νόμος), ἵνα μὴ βλασφημῆται καὶ τὸ ὄνομα (τοῦ δικαίου Θεοῦ). 2. Διότι λέγει ὁ Κύριος· «Διὰ παντός (πάντοτε καὶ συνεχῶς) βλασφημεῖται τὸ ὄνομά Μου εἰς ὅλα τὰ ἔθνη (μεταξὺ ὄλων τῶν λαῶν, τῶν ἀπίστων καὶ εἰδωλολατρῶν)», καὶ πάλιν· «Οὐαὶ (ἀλλοίμονον!) εἰς ἐκεῖνον, διὰ τοῦ ὁποίου βλασφημεῖται τὸ ὄνομά Μου! Εἰς τί (πρᾶγμα καὶ πῶς) βλασφημεῖται; Μὲ τὸ νὰ μὴ κάμνετε σεῖς (ποῦ λέγετε ὅτι πιστεύετε εἰς Ἐμὲ) ὅσα θέλω (καὶ παραγγέλλω εἰς σᾶς). 3. Διότι οἱ ἔθνηκοι (οἱ εἰδωλολάτραι, οἱ μὴ χριστιανοί), ὅταν ἀκούουν ἀπὸ τὸ στόμα μας τὰ λόγια (τὰς ἐντολάς) τοῦ Θεοῦ, τὰ θαυμάζουν ὡς καλὰ καὶ μεγάλα· ὅταν ὅμως ἔπειτα μάθουν τὰ ἔργα (τὰς πράξεις) μας, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἄξια (καὶ σύμφωνα) πρὸς τὰ λόγια, τὰ ὁποῖα λέγομεν (καὶ διδάσκομεν), τρέπονται τότε εἰς βλασφημίαν, λέγοντες ὅτι (ὅλα, ὅσα διδάσκομεν) εἶναι κάποιος μῦθος καὶ πλάνη. 4. Διότι, ὅταν ἀκούσουν ἀπὸ ἡμᾶς (τοὺς χρι-

ρός), τὸ ἐπιγραφόμενον: «Αἱ Διαθήκαι τῶν ἸΒ΄ Πατριαρχῶν τῶν υἱῶν Ἰακώβ πρὸς τοὺς υἱοὺς αὐτῶν» (M i g n e, PG2, 1037-1150) συχνάκις ἀπαντᾷ ἡ φράσις μετὰ τοῦ «οὖν». Π.χ. Διαθήκη Ζαβουλὼν ἡ': Μ. 2, 1096: «Καὶ ὑμεῖς οὖν, τέκνα μου, ἔχετε εὐσπλαγχνίαν». Διαθ. Ἰσαχάρ: «Ἀκούσατε οὖν τέκνα Ἰσαχάρ». «Ὅτε οὖν ἠνδρύνθη, τέκνα μου» (2, 1088A). Διαθ. Ἰωσήφ: «Καὶ ὑμεῖς οὖν ἔχετε ἐν πράξει ὑμῶν τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον» (2, 1133A). Διαθ. Βενιαμῖν: «Καὶ ὑμεῖς οὖν, τέκνα μου, ἀγαπήσατε τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ» (2, 1141) καὶ πολλάκις ἀλλαχοῦ. — «ν ἡ ψ ω μ ε ν». Τὸ ρῆμα ἀπαντᾷ ἐν τῇ Κ.Δ. ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ εἶμαι ἐγκρατής, προσεκτικός, ἀγρυπνος. Π.χ. Α'. Θεσσ. 5, 6· 8. Β' Τιμ. 4,5. Α' Πέτρ. 1,13. 4, 7. 5,8. Ἰδὲ ἐπίσης Ἰγνατ. Πρὸς Πολύκ. 2,3. Πολυκ., Πρὸς Φιλιππ. 7,2. Πλείονα παραδείγματα τοῦ «ν ἡ ψ ω μ ε ν» ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἑλλησι κλασσικοῖς, ἰδὲ ἐν ΘΣ ἐν λ. — «ἐ ξ α λ ε ῖ ψ ω μ ε ν»: Πρβλ. Πράξ. 3,19 καὶ Κολ. 2,14. «ἀ ν θ ρ ω π ά ρ ε σ κ ο ι ο υ» ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ο': Π.χ. Ψαλμ. 52,6 «ὁ Θεὸς διεσκόρπισεν ὅσα ἀνθρωπαρέσκων». Ἰδὲ περαιτέρω: Ἐφεσ. 6,6. Κολ. 3,22 καὶ Ἀποστ. Διατ. Π, 21, 1. Οἱ χριστιανοὶ γίνονται ἀνθρωπαρέσκου, ὅταν ζῶσι κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ κόσμου καὶ οὐχὶ κατὰ Χριστόν. — Οἱ «ἐ ξ ω μ ε ν»: Πρβλ. Α' Κορ. 5,12. Α' Θεσσ. 4,12. Κολ. 4,5. Α' Ἐπιστ. Κλήμ. Ῥώμ. 47,7 κ.ά. Ὁ ὄρος εἶναι πιθανῶς Ἰουδαϊκός: Π.χ. ἐν Σοφ. Σειράχ 5 (πρόλογος): «ἀλλὰ τ ο ῖ ς ἐ κ τ ὸ ς δύνασθαι τοὺς φιλομαθοῦντας χρησίμους εἶναι». Παρ' Ἰωσήφω εῖρηται καὶ ὁ τύπος: «οἱ ἐ ξ ω θ ε ν», ἐν Ἀρχ. XV, 9,2, παράγρ. 316. Ἰδὲ καὶ Λεξικὸν ΘΣ ἐν λ. — «Τ ὸ ὄ ν ο μ α»: Παραλείπεται «τοῦ Κυρίου» ἢ «τοῦ Χριστοῦ»

στιανούς), ὅτι λέγει ὁ Θεὸς· «οὐδεμία χάρις εἰς σᾶς (ὀφείλεται, οὐδεμία ἀνταπόδοσις), ἐὰν ἀγαπᾶτε (μόνον) ὅσους σᾶς ἀγαποῦν, ἀλλὰ χάρις (καὶ ἀνταπόδοσις ὀφείλεται) εἰς σᾶς, ἐὰν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς σας καὶ ὅσους σᾶς μισοῦν»· ὅταν ἀκούσουν ταῦτα, θαυμάζουσι τὴν ὑπερβολὴν (τὸν ὑπερβολικὸν βαθμὸν) τῆς ἀγαθότητος (τῆς ἀρετῆς, τῆς καλωσύνης ἡμῶν τῶν χριστιανῶν)· ὅταν δὲ ἰδοῦν (ἀντιληφθοῦν), ὅτι δὲν ἀγαπῶμεν ὅχι μόνον ὅσους μᾶς μισοῦν, ἀλλ' ὅτι οὔτε ὅσους μᾶς ἀγαποῦν, μᾶς περιγελοῦν καὶ (ἔτσι) βλασφημεῖται τὸ Ὄνομα (τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ χριστιανοῦ).

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ἢ «τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα», ὡς ἐν τῇ Κ.Δ. χρησιμοποιεῖται. Πρβλ. Ἰακ. 2,7. Ἰγνατ., Ἐφεσ. 3,1. Τερτυλλ. Περὶ εἰδωλ.: «μη βλασφημητὸ τὸ ὄνομα» = *nomen blasphemetur*. «Τὸ ὄνομά μου» ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ εἶναι εἰλημμένον ἐκ τοῦ Ἦσ. 52,5: «δι' ὑμᾶς διὰ παντὸς τὸ ὄνομά μου βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν». Πρβλ. καὶ Ἰεζεκ. 36, 20. 23: «καὶ ἐβεβήλωσαν τὸ ὄνομά μου τὸ ἄγιον», «καὶ ἀγιάσω τὸ ὄνομά μου τὸ μέγα τὸ βεβηλωθὲν ἐν τοῖς ἔθνεσιν». — Τὸ δεῦτερον χωρίον πάντως, ἐν ᾧ ἀπαντᾷ καὶ πάλιν ἡ φράσις «τὸ ὄνομά μου», προέρχεται πιθανῶς ἐξ ἀγνώστου ἀποκρύφου. Πρβλ. Ἰγν., Τράλλ. 8,2. Πολυκ. Φιλιππ. 10,3. Ἀποστ. Διατ. Ι, 10,1. ΙΙΙ, 5, 6. — Μὴ ὀρθὴ ἡ γραφὴ «δι ὀ» τοῦ κώδ. Ι καὶ ὀρθὸν τό: «Ο ὕ α ἰ δι ὀ» τοῦ κώδ. Σ. — «τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ» ὑπενομιλεῖ τὸ ἔργον τοῦ Π α π ἰ ο υ «Λογίων Κυριακῶν ἐξήγησις». Πρβλ. Ρωμ. 3,2. Ἐβρ. 5,12. Α' Κλήμ. 19,1. 53,1. Πρβλ. καὶ τὴν κατωτέρω φράσιν στχ. 12: «ἀέγει ὁ Θεός». Κατωτέρω ἐν κ. XIV, στχ. 21 ἀναφέρεται: «ἐκ τῆς Γραφῆς τῆς λεγούσης» καὶ αὐτόθι, στχ. 24: «λέγει γὰρ ἡ Γραφή» κ.π.ά.— Τὸ χωρίον ἐν στχ. 12: «Οὐ χάρις ὑμῖν... τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς» φαίνεται εἰλημμένον ἐκ τοῦ Λουκ. 6,32. 35, ἀλλ' οὐχ ἐξ ἀντιγραφῆς. Μᾶλλον ἐκ μνήμης ἢ ἐξ ἄλλης πηγῆς. Πρβλ. Διδαχὴν Ι,3: «ποία γὰρ χάρις, ἐὰν ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς; ... ὑμεῖς δὲ ἀγαπᾶτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς καὶ οὐχ ἔξετε ἐχθρόν». Ἰδὲ καὶ Ἰουστ., Α'. Ἀπολ. Ι, 15,9: «ἀγαπᾶτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς». — «ἀγαθότης» = *χρηστότης*. Πρβλ. κ. IV, στχ. 30: «ἀγαθοῦς».

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ὁ Ἅγιος Νικόλαος.

Ἡ ἑορτὴ (6 Δεκεμβρίου) τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἐπισκόπου Μύρων τῆς Λυκίας, εἶναι ἰδιαίτερος πλουσία εἰς διδάγματα διὰ τοὺς ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας. Τὰ συνοψίζει ἐπιγραμματικῶς τὸ ἀπολυτίκιόν του, χαρακτηρίζον αὐτὸν ὡς «εἰκόνα πραότητος», «καρὸνα πίστεως», «ἐγκρατείας διδάσκαλον», κτησάμενον «τῇ ταπεινώσει τὰ ὑψηλά» καὶ «τῇ πτωχείᾳ τὰ πλούσια». Ὅντως, ὁ ἀρχαῖος οὗτος Πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας (4' αἰὼν) ἀνεδείχθη πρότυπον καλοῦ ποιμένου διὰ τῶν ἐξόχων τούτων καὶ ἐκθαμβωτικῶν ἀρετῶν του. Ἡ δὲ μνήμη του δὲν εἶναι μόνον ἀντικείμενον τιμῆς, ἀλλὰ καὶ πηγὴ ἐμπνεύσεων διὰ τοὺς ποιμένας πάσης γενεᾶς.

Ἐν ὄψει τῶν Χριστουγέννων.

Τὰ Χριστουγεννα εἶναι ἐν ὄψει. Καὶ πολλοὶ τῶν πιστῶν, ὡς εἰθισται, ἐτοιμάζονται νὰ μετᾶσχον εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν Δεσποτικὴν Ἑορτὴν διὰ τῆς προσελεύσεώς των εἰς τὴν Θεῖαν Κοινωνίαν. Πρὸς τοῦτο ὅμως, εἶναι ἀνάγκη νὰ διέρχηται τῆς προηγουμένως διὰ τῆς Στενῆς Πύλης τοῦ μυστηρίου τῆς Μετανοίας ἢ Ἱεροῦ Ἐξομολογήσεως. Κάθε ἔτος λοιπὸν, εἰς τοὺς περισσοτέρους ναοὺς, παρατηρεῖται ἐν φαινόμενον ἤμιστα εὐχάριστον καὶ διὰ τοὺς ποιμένας καὶ διὰ τοὺς λαϊκοὺς. Ἡ προσέλευσις εἰς τὸ μυστήριον τοῦτο γίνεται ἀθρόον κατὰ τὰς τελευταίας πρὸ τῶν Χριστουγέννων ἡμέρας. Καὶ ὁ χρόνος, τότε, δὲν ἐξαρκεῖ διὰ νὰ εἶναι ἡ ἐξομολόγησις ἐκάστου πλήρης καὶ ἀνετος. Τινὲς μάλιστα τῶν πιστῶν δὲν προφθάνουν καὶ νὰ ἐξομολογηθῶν. Διὰ νὰ ἐκλείψῃ τὸ ἄτοπον τοῦτο, οἱ πνευματικοὶ ἐκάστης ἐνορίας πρέπει νὰ συστήσουν ἐγκαιρῶς εἰς τὸ πλήρωμα, ὅπως ἡ προσέλευσις εἰς τὴν Ἱ. Ἐξομολόγησιν γίνεται ἐνωρίτερον, καθοριζομένου ἐνὸς ὥρολογίου προγράμματος δι' ὠρισμένας — πάντως ἀρκετὰς — ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος. Εἶναι ὁ μόνος τρόπος, πρόχειρος καὶ ἐφικτός, λύσεως τοῦ προβλήματος.

Ἡ διάδοσις τοῦ χριστιανικοῦ βιβλίου.

Συνηθίζεται εἰς πολλὰς ἐνορίας, χάρις εἰς τὴν φροντίδα τῶν ἐφημερίων των. Ἄλλ' εἶναι καιρὸς αὐτῇ ἡ καλὴ συνήθεια νὰ εῖρῃ μίμηση καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἐνορίας. Πρόκειται διὰ τὴν προβολὴν τοῦ καλοῦ χριστιανικοῦ βιβλίου, ἢ ὅποια γίνεται διὰ προθήκης, εὐ-

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΟΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐξ ἑνὸς καθεστῶτος, ὅπερ εἶχε καταλύσει τὰς λαϊκὰς ἐλευθερίας, καὶ οἱ πανελλήνιοι ἑορτασμοὶ διὰ τὰ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου, ἅτινα ὑπῆρξαν τὸ προμήνυμα τῆς ἀπελευθερώσεως ταύτης, ἔδωκαν ἀφορμὴν, ἵνα ἀκουσθοῦν δικαίως ποικίλοι ὕμνοι πρὸς τὸ μέγα ἀγαθὸν τῆς ἐλευθερίας. Ἀλλὰ γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Ποία εἶναι ἡ ἀληθὴς ἐλευθερία;

Εἶναι γνωστὴ ἡ διαμάχη διὰ τὸ ἐὰν ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐλεύθερος μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν τῆς Ἑτεραρχίας (Determi-

ρισκομένης πρὸ τοῦ ναοῦ καὶ πλησίον τῆς εισόδου του, ὥστε νὰ ἐμπίπτῃ εἰς τὴν προσοχὴν τῶν προσερχομένων πρὸς ἐκκλησιασμὸν πιστῶν. Οὕτω παρέχεται μία πρώτης τάξεως συμβολὴ εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀφύπνισιν καὶ τὴν ἐποικοδομὴν τῶν ψυχῶν. Εἰς ὅσας λοιπὸν ἐνορίας δὲν ἔχει ἔως τώρα ληφθῆ παρομοία μέριμνα, εὐχῆς ἔργον εἶναι νὰ ληφθῆ. Καὶ τοῦτο ἀσφαλῶς ἀπόκειται εἰς τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν πρωτοβουλίαν τῶν ποιμένων.

Μία ἀπαραίτητος κατήχησις.

Ἡ κατήχησις τῶν πιστῶν εἰς τὰς ἀληθείας τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ πράξεως εἶναι συνεχὲς ἔργον τῆς Ἐκκλησίας. Γίνεται μὲ τὸ θεῖον κήρυγμα, μὲ τὰ κατηχητικὰ σχολεῖα (διὰ τὴν νεότητα), μὲ τὴν κατ' ἰδίαν νοουθεσίαν τῶν ποιμένων πρὸς τὰ πνευματικὰ των τέκνα. Μεταξὺ τῶν εἰδῶν τούτων κατηχήσεως, πρόπει νὰ κατατάξωμεν ἐν ἀκόμῃ, τὸ ὁποῖον συνήθως ἀμελεῖται, ἐνῶ εἶναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ. Πρόκειται περὶ τῆς λειτουργικῆς ἀγωγῆς τῶν πιστῶν. Περὶ τοῦ διαφωτισμοῦ των δηλαδὴ ὡς πρὸς τὰ ζωηφόρα νοήματα τῆς λατρείας, ἢ ἐνεργὸς καὶ συνειδητῆ συμμετοχὴ εἰς τὴν ὁποίαν ἀναγεννᾶ καὶ ἀγιάζει πράγματι τὸν ἄνθρωπον. Δὲν εἶναι λοιπὸν περιττὴ πολυτέλεια, ἀλλ' ἀνάγκη τὸ νὰ ἐρμηνεύσουν οἱ ποιμένες, εἴτε διὰ τοῦ ἀπ' ἄμβωτος λόγου των εἴτε εἰς ἰδιαιτέρας πρὸς τοῦτο συνάξεις, τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν. Διὰ τὴν ἀσφαλῆ ἀνταπόκρισιν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον, συνιστᾶται ἡ χρησιμοποίησις καταλλήλων συγγραφῶν, ἐκ τῶν κυκλοφορουσῶν ἤδη εἰς τὴν χώραν μας. Καὶ μόνη ἡ ἐξ αὐτῶν ἀνάγνωσις θὰ ὠφείλει πολὺ τὸν εὐσεβεῆ λαόν μας.

nismus) καὶ τῆς Αὐταρχίας (Indeterminismus). Ἡ θεωρία τῆς ἑτεραρχίας ἀρνεῖται τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως, διότι πιστεύει, ὅτι ὁ νόμος τῆς αἰτιότητας, τῆς ἐξαρτήσεως δηλαδὴ παντὸς ἀποτελέσματος ἐκ τινος αἰτίας, ἔχει παγκόσμιον καὶ γενικὴν ἰσχὺν καὶ ἐπομένως δεσπάζει ἀκόμη καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων βουλευτικῶν ἐνεργειῶν. Συνεπῶς πᾶσα πράξις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι, κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἀναγκαστικὸν ἀποτέλεσμα τῆς λειτουργίας τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ ψυχοσωματικοῦ μας ὀργανισμοῦ. Ἀντιθέτως ἡ θεωρία τῆς αὐταρχίας διδάσκει, ὅτι παρὰ τὰς ἐπιδράσεις τοῦ μηχανισμοῦ τούτου, τὸ «ἐγὼ» τοῦ ἀνθρώπου δύναται ἐλευθέρως νὰ ἀποφασίσῃ διὰ τὴν κατεύθυνσιν τῆς βουλήσεως πρὸς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ ἀντικείμενον, πρὸς τὴν α' ἢ β' ἐνέργειαν.

Ἡ ὁξύτης τῆς διαμάχης μεταξὺ Ἑτεραρχίας καὶ Αὐταρχίας ἀπαρβλύνεται καὶ ἡ παραδοχὴ τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως γίνεται εὐκολωτέρα, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ δὲν ὑπάρχει ἀπόλυτος ἐλευθερία. Ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ πράξῃ ὅ,τι θέλει, διότι περιορίζεται ὑπὸ τῶν δυνατοτήτων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιθυμῇ τις νὰ πτερυγίσῃ εἰς αἰθέρια ὕψη, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο, διότι στερούμενος πτερυγῶν ὑπόκειται εἰς τὸν νόμον τῆς βαρύτητος καὶ περιορίζεται ὑπὸ τοῦ βάρους τοῦ σώματος. Ἡ ἐλευθερία λοιπὸν εἶναι ἀναμφιβόλως περιωρισμένη.

Ὅσαύτως ἡ ἐλευθερία δὲν ἐκδηλοῦται εἰς τὸ κενόν, ἀλλ' ἐντὸς μόνον τῆς περιοχῆς τῶν βουλευτικῶν κινήτρων καὶ ἐλατηρίων. Διὰ νὰ ἐκδηλωθῇ ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως δὴποτε πρέπει νὰ γίνῃ ἐκλογὴ μεταξὺ βουλευτικῶν κινήτρων καὶ ἐλατηρίων. Ἐλευθέρα ἐπομένως δὲν εἶναι κυρίως ἡ βουλευτικὴ ἐνέργεια, ἀλλ' ἡ ψυχὴ, τὸ ἐγὼ, τὸ ὁποῖον ἴσεται ἐν μέσῳ τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων κινήτρων καὶ ἐλατηρίων καὶ ἔχει ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ τὴν δυνατότητα νὰ στρέψῃ τὴν προτίμησιν αὐτοῦ πρὸς ἓν ἢ ὠρισμένα ἐξ αὐτῶν.

Ἐπίσης ἐλευθερία δὲν σημαίνει, ὅτι ἡ θέλησις εἶναι τελείως ἀδιάφορος ἔναντι τῶν ἐλατηρίων. Ὅταν λ.χ. εἷς ἰατρός

πρόκειται νὰ ἀποφασίση περὶ τοῦ ἐὰν θὰ ἐκθέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ἵνα περιθάλλῃ ἀσθενεῖς πάσχοντας ἐκ μεταδοτικῶν νοσημάτων καὶ ἔχοντας ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς ἰατρικῆς συνδρομῆς αὐτοῦ ἢ ἐὰν θὰ ἀδιαφορήσῃ δι' αὐτοὺς πρὸς χάριν τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ἀσφαλῶς δὲν μένει ἀσυγκίνητος καὶ στωϊκῶς ἀπαθὴς ἐνώπιον τῆς πρὸς ἄλληλα πάλης τῶν ἐλατηρίων ἢ τῶν κινήτρων. Ἐπειδὴ ἀκριβῶς συγκινεῖται καὶ συνταράσσεται ἐσωτερικῶς ὑπὸ τῆς πάλης ταύτης, ἡ ἀπόφασις αὐτοῦ ὅπως μείνῃ πιστὸς εἰς τὸ ἐπαγγελματικὸν αὐτοῦ καθῆκον, δύναται νὰ εἶναι ἥρωϊκὴ. Ἐλευθερία δὲν σημαίνει τελείως αὐθαίρετον ἀπόφασιν, οὔτε ἔλλειψιν προϋποθέσεων κατὰ τὴν λήψιν ἀποφάσεως. Ἡ κινητήριος δύναμις τῶν ἐλατηρίων καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς ψυχικῆς ὑφῆς καὶ τοῦ ψυχοσωματικοῦ μηχανισμοῦ προϋποτίθενται ὡς αὐτονόητα. Ὡστε «ἡ ἀνθρωπίνῃ ἐλευθερία, ὅπως τονίζει ὁ ἐπιφανὴς φιλόσοφος Ζὰκ Μαρταίν, δὲν ἀποκλείει, ἀλλὰ προϋποθέτει τὸν ἐκτεταμένον καὶ πολύπλοκον μηχανισμὸν τῶν ἐνστίκτων, ψυχοφυσικῶν ροπῶν, διαθέσεων, συνηθειῶν καὶ κληρονομικῶν ἰδιοτήτων. Καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον, ἔνθα ὁ δυναμισμὸς οὗτος προβάλλει εἰς τὸν πνευματικὸν κόσμον, ἐκεῖ ἀσκεῖται ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκλογῆς, διὰ νὰ δώσῃ ἢ ἀναχαιτίσῃ τὴν τελικὴν ἀποτελεσματικότητα εἰς τὰς κλίσεις καὶ τὰς ροπὰς τῆς φύσεως». Ὡπως ἔχει λεχθῆ ἐπιτυχῶς, ἡ βούλησις εἶναι τρόπον τινὰ τὸ ὄργανον τῆς τροχαίας, τὸ ὁποῖον ρυθμίζει τὴν κίνησιν τῶν ἀξιολογικῶν ἐλατηρίων ἐντὸς τῆς ψυχῆς καὶ δεικνύει εἰς αὐτὰ τὴν κατεύθυνσιν, πρὸς τὴν ὁποίαν δεόν νὰ στραφῇ ἡ ἐνέργεια αὐτῶν. Ὡστε αἱ ἀξίαι ἐνεργοῦν ἐπὶ τῆς βουλήσεως οὐχὶ ὡς δυνάμεις ἐξαναγκασμοῦ, ἀλλ' ὡς δεῖκται τῶν σκοπῶν· δὲν προσδιορίζουν τὴν προσωπικότητα, ἀλλ' ἡ ἐλευθέρα προσωπικότης, ἀποβλέπουσα εἰς τὰς ἀξίας, προσδιορίζει ἑαυτήν, ἔχουσα τὴν δύναμιν νὰ ἀποφασίσῃ ἐλευθέρως ὑπὲρ ἢ ἐναντίον αὐτῶν. Ὡπως οἱ ἀστέρες δὲν ἐπιβάλλουν, ἀλλ' ἀπλῶς δεικνύουν τὴν ὀρθὴν κατεύθυνσιν, τοιοῦτοτρόπως καὶ τὰ ἀξιολογικὰ κίνητρα προσανατολίζουν, ἀλλὰ δὲν καταναγκάζουν τὴν ἀνθρωπίνην βούλησιν.

Ἐφ' ὅσον ἐλευθερία εἶναι κυρίως ἢ ἐλευθερία τῆς ἐκλογῆς, εἶναι φανερόν διατὶ εἶναι εὐκολος ἢ διὰ τῆς ἀπωλείας τῆς ἐσωτερικῆς ἐλευθερίας πνευματικῆ ὑποδούλωσης. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ξενεῖ πνευματικοῦ δαλτωνιομοῦ δὲν βλέπῃ τὸ πλήρωμα τῶν ἀξιῶν· ὅταν μὲ τὴν ἐπίδρασιν κακῶν συναναστροφῶν, τρόπου ζωῆς καὶ ψυχαγωγίας, ἀναγνωσμάτων κ.λ.π. ἐκδιώκῃ ἐκ τοῦ πνευματικοῦ ὀπτικοῦ του πεδίου τὴν ὠραιότητα τῶν ἀνωτέρων πνευματικῶν ἀξιῶν· ὅταν εὐρίσκεται ἐνώπιον ἐνὸς πανισχύρου συμπλέγματος κατωτέρων ποιοτικῶς κινήτρων καὶ ἐλατηρίων, διὰ τῶν ὁποίων, ὡς λέγει ὁ θεῖος Ἰάκωβος, «ἐξέλεκει καὶ δελεάζει» αὐτὸν «ἢ κακῇ ἐπιθυμίᾳ», τότε, ἐνῶ νομίζει, ὅτι εἶναι ἐλεύθερος καὶ «χειραφετημένος», δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἀντιπάζῃ τὸ «᾽Οχι» εἰς τὸ σύμπλεγμα αὐτό. Τοιοῦτοτρόπως πραγματοποιοῦνται οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου «Ἄμην ἄμην λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας» (Ἰωάν. η', 34) ἢ οἱ λόγοι τοῦ Ἀπ. Πέτρου: «ἐλευθερίαν ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς· ὧ γάρ τις ἤττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται» (Β' Πέτρ. β', 19). Ἡ μακρὰν τοῦ Χριστοῦ ἐλευθερία εἶναι ἀσудоσία, ἣτις χρησιμεύει ὡς «ἐπικάλυμμα τῆς κακίας» (Α' Πέτρ. β', 16).

* * *

Ἐκ τῶν λεχθέντων συνάγεται, ὅτι τὸ νόημα τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας εὐρίσκεται εἰς τὴν ὀρθὴν ἐκλογὴν καὶ εἰς τὴν καλὴν ἢ κακὴν χρῆσιν τῶν διαφόρων ὀγαθῶν καὶ ἀξιῶν. Ὡς λέγει ὁ Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς εἰς τὰ «κεφάλαια περὶ ἀγάπης», «ἐκ τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς πρὸς χρῆσιν, ἄλλα μὲν εὐρίσκονται μέσα εἰς τὴν ψυχὴν, ἄλλα δὲ εἰς τὸ σῶμα καὶ ἄλλα γύρω ἀπὸ τὸ σῶμα· π.χ. μέσα εἰς τὴν ψυχὴν εὐρίσκονται αἱ δυνάμεις αὐτῆς, εἰς τὸ σῶμα δὲ τὰ αἰσθητήρια ὄργανα καὶ τὰ λοιπὰ μέλη, γύρω δὲ ἀπὸ τὸ σῶμα αἱ τροφαί, τὰ κτήματα καὶ τὰ λοιπά. Τὸ νὰ χρησιμοποιήσωμεν λοιπὸν καλῶς ἢ κακῶς αὐτὰ ἢ καὶ ὅσα συμβαίνουν γύρω ἀπὸ αὐτά, καθιστᾷ ἡμᾶς ἐναρέτους ἢ φαύλους. . . Ἀπὸ αὐτὰ ἄλλα μὲν θεωροῦνται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὡς καλὰ, ἄλλα δὲ ὡς

ΕΙΣ ΤΟ ΧΕΙΛΟΣ ΤΟΥ ΚΡΗΜΝΟΥ*

3. Ὁ θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον.

Καὶ σήμερον «θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον» καὶ πλεῖστοι, νομιζόμενοι ζῶντες, εἶναι νεκροὶ τῇ διανοίᾳ. Ἔργον τῶν χειρῶν τῶν εἶναι ἢ διὰ ραδιενεργοῦ κόνεως μόλυνσις τῆς ἀτμοσφαιράς, ἢ ὅποια τόσον ἀνησυχεῖ δλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα. Ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, λέγουσιν οἱ εἰδικοί, διατρέχει τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐπαπειλεῖται νὰ παραμορφωθῇ συνε-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 395 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

κακά, ἐνῶ οὐδὲν ἐξ αὐτῶν εἶναι κακὸν ἔνεκα ἰδικῆς του αἰτίας· ἀναλόγως δὲ πρὸς τὴν χρῆσιν (αὐτῶν), θεωροῦνται εἴτε κυρίως κακὰ εἴτε ἀγαθὰ. Ἡ γνῶσις ἐκ φύσεως εἶναι καλὴ· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ὑγεία· ἀλλὰ τοὺς πολλοὺς ὠφέλησαν (μᾶλλον) τὰ ἀντίθετα παρὰ αὐτά. Διότι διὰ τοὺς φαύλους δὲν ἀποβαίνει ἡ γνῶσις εἰς καλόν, ἂν καὶ ἐκ φύσεως, ὡς ἔχει λεχθῆ, εἶναι καλὴ· ὁμοίως οὔτε ἡ ὑγεία, οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε ἡ χαρὰ. Διότι δὲν χρησιμοποιοῦν αὐτὰ κατὰ τὸν συμφέροντα τρόπον. Ἄρα λοιπὸν εἰς αὐτοὺς εἶναι συμφέροντα τὰ ἀντίθετα... Δὲν εἶναι αἱ τροφαὶ τὸ κακόν, ἀλλ' ἡ γαστριμαργία· οὔτε τὰ χρήματα, ἀλλ' ἡ φιλαργυρία· οὔτε ἡ δόξα, ἀλλ' ἡ ματαιοδοξία. Ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἀληθές, τότε οὐδὲν κακὸν ὑπάρχει ἀνάμεσα εἰς τὰ διάφορα (μὴ λογικὰ) ὄντα παρὰ μόνον ἡ (ὑπὸ τῶν λογικῶν ὄντων) κακὴ χρῆσις αὐτῶν».

Ὅθεν ἡ ἀξιοποίησις τῆς ἐθνικῆς καὶ πολιτικῆς ἐλευθερίας ἐπιτυχάνεται μόνον διὰ τῆς πνευματικῆς ταύτης ἐλευθερίας, τῆς ὁποίας ἡ αὔρα πνέει μόνον εἰς τοὺς ὀρίζοντας τοῦ βασιλείου τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ. Ὅθεν ἄς ἀντηχοῦν πάντοτε εἰς τὰ ὠτά μας οἱ λόγοι τοῦ Ἁπ. Παύλου: «Οὐ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία» (Β' Κορ. γ', 17) ἢ «τῆ ἐλευθερίᾳ οὖν, ἣ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, στήκετε καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε» (Γαλ. ε', 1).

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

πεία τῶν ἔργων τῆς διανοίας του. Καί εἶναι περίεργον τὸ γεγονός ὅτι, ἐνῶ τοιαύτη ἀνησυχία ἐκδηλοῦται καὶ ὁ διεθνὴς τύπος δίδει ἔμφασιν εἰς τὴν ἀπειλὴν ταύτην, οὐδεμία ποτὲ ἀνησυχία ἐξεδηλώθη καὶ δὴ εἰς διεθνῆ κλίμακα διὰ τὴν ἠθικὴν παραμόρφωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ὁ ἠθικὸς θάνατος, ὁ ὁποῖος πρὸ πολλοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἀφοῦ τὸν παρεμόρφωσε κατὰ τρόπον οἰκτρόν, ἀφοῦ ἐξηφάνισε τὸ πρὸς τὸν Θεὸν ἰκαθ' ὁμοίωσιν», ἔπαυσε νὰ ἀποτελῇ θέμα συζητήσεως. Διότι σταθμίζομεν τὰ πράγματα τοῦ κόσμου βάσει τῶν κριτηρίων τῆς διαφθαρείσης ἀνθρωπίνης ἠθικῆς συνειδήσεως, ἡ ὁποία τὴν ἠθικὴν παραμόρφωσιν ὀνομάζει πολιτιστικὴν ἐξέλιξιν. Θεωρεῖ τὸ ἔκτρομα φυσιολογικὸν τέκνον.

Διὰ τὸ κατάντημα αὐτὸ εἰς πολλὰ πταίομεν ἕκαστος καὶ δικαίως τιμωρούμεθα. Βαστάζομεν ἔλοι ἓνα σταυρόν. Ἄλλ' ὁ σταυρὸς αὐτὸς δὲν εἶναι ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς. Δὲν εἶναι σταυρὸς ἠθικοῦ ἐξαγιασμοῦ, δὲν φέρει τὰ σύμβολα τῆς ἀπαρνήσεως τοῦ κόσμου. Εἶναι σταυρὸς μαρτυρικός, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου καθηλώθη ἡ ἀνθρωπότης, διὰ τῶν ἤλων τῆς ὁποίας ἐχαλκεύθη καὶ ἐσφυρηλατήθη εἰς τὸ ἐργαστήριον τῆς ἀνομίας καὶ τῆς ἀμαρτίας. Διὰ τοῦτο εἶναι βαρὺς καὶ δυσβάστακτος. Παρὰ ταῦτα δὲν ἀρνούμεθα νὰ τὸν βαστάσωμεν. Τὸν σύρομεν ἀδιαμαρτυρητῶς, διότι ὡς ἀντάλλαγμα μᾶς παρέχει τὴν ἱκανοποίησιν τῆς σαρκός. Ἡ σὰρξ μᾶς ὀδηγεῖ μέχρι τοῦ Γολγοθᾶ. Μετεβλήθημεν εἰς ὑποζύγια τῶν παθῶν μας. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἐγνόησε τὰς συνειδήσεις ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων.

Ὁ καιρὸς συνεσταλμένος ἐστίν. Ἡμέρας ἀλγηδόνων καὶ περισπασμῶν διέρχεται ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἡ οἰκουμένη. Δὲν ὑπάρχει ἀνάπαυσις εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων. Ἐν ἀνομίαις συνελήφθημεν καὶ ἐν ἀμαρτίαις ὀδεύομεν. Ἐν ματαιότητι ἤλθομεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον καὶ ἐν σκότει πορευόμεθα. Ἡ ἀνθρωπίνη ἐπιστήμη καταβάλλει συντόνους προσπαθείας διὰ νὰ παρατείνῃ τὸν μέσον ὄρον ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἐάν ἡ ἀξία τῆς ζωῆς ἐκτιμᾶται βάσει τοῦ χρόνου τῆς διαρκείας της. Δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ στάθμη τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ζωῆς, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ προκύψουν τὰ ἔργα καὶ βάσει τῶν ὁποίων ἐκτιμᾶται ἡ ἀξία τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ἔργα ἀδόκιμα μὴ συντελοῦντα εἰς οἰκοδομὴν ἀλλ' εἰς καθάρσεις. Εἶναι ἔργα τοῦ σκότους. Τοιαύτην κατάστασιν, τοιοῦτον συνεσταλμένον καιρὸν, εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ὁ σοφὸς Ἐκκλησιαστής, ὅταν διεπίστωνε μὲ θλιψὶν ὅτι «ἡ καρδία τῶν υἱῶν τοῦ ἀνθρώπου ἐπληρώθη πονηροῦ καὶ περιφέρεια ἐν καρδίᾳ αὐτῶν ἐν ζωῇ αὐτῶν καὶ ὀπίσω αὐτῶν πρὸς τοὺς νεκροὺς» (Ἐκκλ. Θ', 3). Διότι, ποῦ ἡ ἐν

Ο ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΑΔΑ *

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ κατάστασι τῶν οικονομικῶν ἐν γένει τῆς Ἐκκλησίας ἦταν οἰκτρά. Τὸ Γενικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Ταμεῖον εὐρίσκετο σὲ ἀδυναμία νὰ ἀνταποκριθῆ στις ἀνάγκες τῆς Ἐκκλησίας. Εὐρισκόμενον στὰ χέρια λαϊκῶν ἄρχισε νὰ ἐξελισσεται σὲ κράτος ἐν κράτει μέσα στὸν ὀργανισμὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἐνῶ ὁ Διευθυντῆς του, καταστάς περιόνυμος γιὰ τὶς ἐπεμβάσεις του στὸν ἐκκλησιαστικὸ χῶρο, ἐκίνησε πολλάκις τὴν ὀργή τῆς Ἱ. Συνόδου. Ἀξίζει νὰ παραθέσωμε ἐδῶ ἓνα χαρακτηριστικὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ συνοδικὸ ἔγγραφο τῆς 9-2-1927 πρὸς τὸ Δ.Σ. τοῦ Γεν. Ἐκκλ. Ταμείου, ὅπου γράφονται καὶ τὰ ἐξῆς: «... Ἀπὸ τινος ὅμως χρόνου παρατηρεῖται τάσις πρὸς ἄμεσον καὶ ἀνεξάρτητον ἐπέμβασιν τοῦ Γεν. Ἐκκλ. Ταμείου εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν Ἱ. Μονῶν ἀγνοουμένων τῶν οἰκείων Ἱεραρχῶν. Οὕτως οὐχὶ σπανίως ἐξαπολύονται ὑπ' αὐτοῦ διαταγαὶ πρὸς τὰ Ἡγουμενοσυμβούλια... πρὸ τινος δὲ χρόνου ἐγένετο δριμεῖα παρατήρησις παρ' ἀνωτέρου ὑπαλλήλου τοῦ Γεν. Ἐκκλ. Ταμείου πρὸς ἡγούμενον ἐλθόντα εἰς Ἀθήνας ἀδεία τοῦ οἰκείου Ἀρχιερέως, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι δὲν εἶχε

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 397 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

ἀθανασία ζωῆ; Ποῦ ἢ ἐν ἀγιασμῷ ἐγκράτεια; Ποῦ ἢ ἐν δικαιοσύνῃ λαμπρότης; ποῦ ἢ ἐν παρρησίᾳ ἀλήθεια; Καίτοι πάντα ταῦτα ὑποπίπτουν εἰς τὴν διάνοιάν μας ὡς θαυμαστά καὶ μακάρια δῶρα τοῦ Θεοῦ, δὲν μᾶς εὐρίσκουν προθύμους ὁπαδοὺς καὶ κήρυκας. Διότι ἀπαιτοῦν γενναίας ἀποφάσεις καὶ κυρίως ἀπαιτοῦν ἄρνησιν τοῦ κόσμου τούτου. Ἐὰν ἐπετυγχάνομεν νὰ κατανικήσωμεν τὸν κόσμον, τότε θὰ εὐρίσκομεν ἀμέσως τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας. Τότε θ' ἀτενίζωμεν πρὸς τὰ ὑψη τῶν οὐρανῶν. Τότε τῆς ἀθανάτου γνώσεως θὰ ἐπικοινωνοῦμεν. Καὶ ἡ χαρὰ τοῦ Κυρίου θὰ ἦτο ὁμοία μετὰ τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ πατρὸς τοῦ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐπανελθόντος ἀσώτου υἱοῦ, καὶ πρὸς τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ ποιμένος διὰ τὴν ἀνέυρεσιν τοῦ ἀπολεσθέντος προβάτου. Τότε ὁ καιρὸς θὰ ἔπαυε νὰ εἶναι συνεσταλμένος. ἌἘξηρευνήθη ἡ ὁδὸς ἡμῶν καὶ ἤτάσθη καὶ ἐπιστρέφομεν ἕως Κυρίου ἀναλάβωμεν καρδίας ἡμῶν ἐπὶ χειρῶν πρὸς ὑψηλὸν ἐν οὐρανῷ» (Θρῆν. Ἱερ. 40-41).

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

καὶ τὴν ἄδειαν τοῦ Ἐκκλησι. Ταμείου. Ἡ ἀξίωσις αὐτῆ τοῦ λαμβάνειν τοὺς ἡγουμένους ἄδειαν ἀπουσίας παρὰ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου σχεδιάζεται νὰ νομιμοποιηθῆ καὶ ἐν τῷ καταρτιζομένῳ Κανονισμῷ αὐτοῦ»¹¹⁴.

Ἡ πλημμελής ἐξ ἄλλου διαχειρίσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ἐκ μέρους τοῦ Γενικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου προετοίμαζε τὸν δρόμο γιὰ τὴν ἀναδιοργάνωσίν του, πράγμα ποὺ ἄρχισαν νὰ σκέπτωνται καὶ ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Πολιτεία. Μάλιστα ἡ ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου ὀρισθεῖσα κατὰ τὸ ἔτος 1928 εἰδικὴ ἀρχιερατικὴ Ἐπιτροπὴ εἰσηγήθη τότε τὴν μετὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος συνεργασίαν πρὸς ἐκποίησιν τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐπικειμένης ἀναγκαστικῆς αὐτῶν ἀπαλλοτριώσεως ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας. Δηλαδὴ ὁ φόβος τῆς ἀθαιρέτου στερήσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν μονῶν ἐκ τῶν ἀγροτικῶν κτημάτων τῶν ὠδηγοῦσε εἰς τὴν λύσιν τῆς ρευστοποιήσεως τῆς περιουσίας αὐτῆς. Ἡ εἰσήγησις αὐτῆ ἐγένε δεκτὴ καὶ τότε συνήφθη σύμβασις τῆς Ἱ. Συνόδου μετὰ τὴν ΕΤΕ, ἡ ὁποία ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκποιῆ τὰ μοναστηριακὰ κτήματα, ἐκτὸς ὀρισμένων ποὺ ὀρίσθη νὰ παραμείνουν στὴν κυριότητα τῶν μονῶν, ἀφοῦ προηγουμένως καταρτίσῃ κτηματολόγιον. Τὰ ἔσοδα ἐκ τῶν ἐκποιήσεων τούτων διεχειρίζετο μία Ἐπιτροπὴ μετὰ συμμετοχὴν 4 Ἀρχιερέων. Ἄλλοι ἄρπακτικὲς τάσεις τῶν διαφόρων ὀργανωμένων ὁμάδων ἐναντίον τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας δὲν εἶχαν τέλος. Κάθε εἶδους ὁμάδες ἀνθρώπων ἐνεφανίζοντο ὡς ἀκτήμονες καὶ πότε μετὰ τὸ ἓνα πρόσχημα καὶ πότε μετὰ τὸ ἄλλο κατελάμβαναν ἀθαιρέτως ἐκτάσεις καὶ ὕστερα ζητοῦσαν νομιμοποίησιν τῆς ἀθαιρέσεως.

Ὅλα αὐτὰ ἔκαμαν σιγὰ-σιγὰ νὰ ὀριμᾶσῃ στὶς συνειδήσεις τῶν ἀρμοδίων ἡ ἰδέα πὼς ἦταν ἀναγκαία ἡ σύστασις ἐνὸς αὐτονόμου οἰκονομικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς διαχείρισιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας. Ἔτσι γεννήθηκε ὁ ΟΔΕΠ.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

114. Πρβλ. Ἀρχιμ. Θ. Στράγκα, ἐνθ' ἄνωτ. τ. Γ' σ. 1543.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ*

2. Ἡ δευτέρα πρότασις εἶναι ὅτι ἡ ἐργασία μας γίνεται ἀφορμὴ νὰ πρακτικοποιῆται ἡ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης. Διότι μὲ τὴν ἐργασία μας συνεργαζόμεθα μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἐρχόμεθα σὲ ἐπαφὴ μὲ τοὺς ἄλλους καὶ ἐνούμεθα μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Ἄς σκεφθοῦμε κάτι ἀπλό: πόσοι ἄνθρωποι ἐργάσθησαν καὶ συνέβαλαν διὰ νὰ ἔχωμεν μίαν κατοικίαν; Καὶ ἀκόμη πόσους ἀνθρώπους θὰ βοηθήσωμεν μὲ τὴν ἐργασία, τὴν ὁποία ἐμεῖς κάνομε; Ἔτσι λοιπὸν ἡ ἐργασία γίνεται ἕνας τρόπος καὶ ἕνα μέσον πρακτικοποιήσεως τῆς ἀγάπης. Ἀγάπης μέσα στὴν οἰκογένεια, ὅπου ὁ ἕνας ἐργάζεται γιὰ τὸν ἄλλο. Ἀγάπης μέσα στὸ ἐπαγγελματικὸ περιβάλλον μὲ τὴν καλλιέργεια μιᾶς ἀτμοσφαιρας συνεργασίας, πού τόσο διευκολύνει τὴν ζωὴ μας καὶ προάγει τὴν ἀποδοτικότητα τῆς ἐργασίας μας. Ἀγάπης ἀκόμη μέσα στὸ εὐρύτερο κοινωνικὸ περιβάλλον καὶ συναισθήσεως εὐθύνης γιὰ τὸ κοινωνικὸ σύνολο. Ἔτσι, ἡ ἐργασία μας γίνεται ἡ ἔμπρακτος ἐφαρμογὴ τῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης.

3. Καὶ μία τρίτη πρότασις εἶναι ὅτι μὲ τὴν ἐργασία μας ἐφαρμόζομε τὴν ἐντολὴ τοῦ Δημιουργοῦ «κατακυριεύσατε τῆς γῆς», μὲ ἄπτερον σκοπὸν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ὁ Δημιουργός, δηλαδή, ἐνέκρυψε μέσα εἰς τὴν φύσιν ὠρισμένες δυνάμεις καὶ δυνατότητες. Αὐτὲς τίς δυνάμεις τίς ἀνακαλύπτουμε μὲ τὴν ἐργασία μας (μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν ἐν προκειμένῳ), τίς ἀξιοποιοῦμε (μὲ τίς τεχνικὲς ἐφαρμογὰς) καὶ ἔτσι πλουτίζουμε τὴν ζωὴ μας. Ἡ πρόοδος εἰς εὐμάρεια, οἱ ἀνάσεις, οἱ δυνατότητες πού προσφέρει ἡ τεχνικὴ, ἡ διαρκῶς ἀύξανομένη ἐξανθρώπισις ἢ ἀνθρωποποιήσις, θὰ λέγαμε, τῆς ἐργασίας μὲ τοὺς καλλιτέρους ὄρους καὶ συνθῆκες ἐργασίας εἶναι, ὑπὸ μίαν ἔννοιαν, ἐν εἶδος λυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Θεὸς εἶναι μὲ τὸ μέρος τῆς χαρᾶς, τῆς ὑγείας, τῆς ἀποδεσμεύσεως ἀπὸ φορτία. Καὶ ἀνάμεσα στὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπάρχουν θεραπείες, ἄκοπη διατροφή, ἀνετο ψάρευμα. Ὅταν, λοιπὸν, ἡ τεχνικὴ θεραπείη, διατρέφῃ, δημιουργῇ συνθῆκες ἀνέτου διαβιώσεως, πραγματοποιεῖ κάτι σύμφωνο μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ δοξάζεται λοιπὸν ὁ Θεὸς διὰ τῆς ἐργασίας τοῦ ἀνθρώπου.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 407 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.
(Συνεχίζεται) Ἀρχιμ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ ΚΑΘΡΕΠΤΙΔΗΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ*

Τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, δεόν νὰ στραφῆ κυρίως καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ὄλου προβλήματος, καθ' ὅσον ὁ τουρισμὸς διὰ τὸν Ἑλληνικὸν κῶρον εἶναι ἓν πρόβλημα ἀπὸ ποιμαντικῆς ἐπόψεως.

Ἡ εἰσαγωγὴ νέων συνηθειῶν, ἡθῶν καὶ ἐθίμων, ἄλλοτε δύναται νὰ ὠφελήσῃ, ἄλλοτε ὅμως δύναται νὰ βλάψῃ σοβαρῶς.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον οἱ Ἐπίσκοποι θὰ πρέπει διὰ διαλέξεων, κηρυγμάτων, διὰ τῶν ὀργάνων των καὶ τῶν μέσων ἐνημερώσεως νὰ πληροφορήσωσι τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὁ τουρισμὸς φέρει μὲν αὐτοὺς εἰς ἐπαφὴν μὲ ξένους ἀδελφούς, οἵτινες εὐρίσκονται μακρὰν τοῦ περιβάλλοντος χώρου τῆς Ὁρθοδοξίας, τοὺς ὁποίους βεβαίως δεόν νὰ ἀγαπῶσι καὶ περιβάλωσι μὲ συμπάθειαν, κατὰ κανόνα ὅμως οὗτοι, ὁμιλοῦμεν διὰ τοὺς ἑτεροδόξους, εἶναι φορεῖς ξένης πρὸς τὰ ὀρθόδοξα καὶ ἑλληνικὰ δεδομένα νοοτροπίας.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο μεγάλως θὰ συνέβαλεν ἡ ἐπιμόρφωσις τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου διὰ τὴν προσφορὰν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ Ὁρθοδόξου φρονήματος εἰς τοὺς ἑτεροδόξους ἐπισκέπτας τῆς Χώρας ἡμῶν.

Δύο στοιχεῖα εἶναι λίαν ἀπαραίτητα διὰ τὴν ποιμαντικὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἱερέως εἰς τὸ ἔργον του, ἡ ἀγιότης καὶ καθαρότης τοῦ βίου καὶ ἡ ἀρτία θεολογικὴ καὶ κοινωνιολογικὴ αὐτοῦ κατάρτισις.

Θεωροῦμεν, ἐν τούτοις, ἀναγκαίαν τὴν εἰδικὴν ἐπὶ τὴν ποιμαντικὴν ἐργασίαν ἔναντι τοῦ τουρισμοῦ ἐκπαίδευσιν ἐνίων κληρικῶν, καθ' ὅσον νομίζομεν, ὅτι ἡ Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία σκληρῶς θὰ προβληματισθῇ εἰς τὸ μέλλον ἐκ τῆς ἀλματώδους ἀναπτύξεως τοῦ τουριστικοῦ ρεύματος ἐν Ἑλλάδι.

Εἰς τὸν τομέα τοῦτον τῆς εἰδικῆς ἐκπαιδεύσεως, καλὸν εἶναι νὰ ζητηθῇ, ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ἡ πείρα ἐνίων κοινωνιολόγων, εἰδικῶν Γραφείων ταξιδίων, ἰδιοκτητῶν ξενοδοχείων καὶ ἐτέρων τινῶν παραγόντων, ἀσχολουμένων περὶ τὸν τουρισμὸν, ἵνα καὶ παρ' αὐτῶν γνωρῶσιν τὰ ἰδιαίτερα ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν τουριστῶν. Διευκολύ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 405 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

νωσιν οὕτω οἱ ἐν λόγῳ παράγοντες τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὸ δυσχερὲς αὐτῆς ποιμαντικὸν ἔργον.

Βεβαίως εἶναι χρήσιμον νὰ πληροφορηθῶμεν τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐργάζονται καὶ αἱ λοιπαὶ ὁμόδοξοι ἢ ἑτερόδοξοι Ἐκκλησίαι ἔναντι τοῦ τουρισμοῦ.

Εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γίνῃ συντονισμένη ἐργασία ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐν λόγῳ προβλήματος, ἢ δὲ ποιμαντικῆ ἔναντι τοῦ τουρισμοῦ νὰ ἀποτελέσῃ μίαν σοβαρὰν πτυχὴν τοῦ ὅλου ποιμαντικοῦ αὐτῆς λειτουργήματος, καθ' ὅσον διὰ τὸν Ἑλλαδικὸν χῶρον εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον ὁ τουρισμὸς θὰ εἶναι «τὸ πρόβλημα» τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Πρὸς τοῦτο, δέον οἱ Κληρικοὶ καὶ ὁ Λαὸς τοῦ Θεοῦ νὰ πληροφορηθῶσι περὶ τῆς «πραγματικῆς» συμβολῆς — θετικῆς ἢ ἀρνητικῆς — τοῦ τουρισμοῦ, μακρὰν πάσης ἀκρότητος, καὶ καταστῶσιν ἱκανοί, λαμβάνοντες ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας κατεύθυνσιν, νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὸ τουριστικὸν ρεῦμα ὀρθῶς καὶ χριστιανοπρεπῶς.

Εἶναι καιρὸς πλεον ὁ ἱερεὺς νὰ λάβῃ τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῷ θέσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ κοινωνίᾳ, ἄλλως ἢ Ἐκκλησία θὰ δοκιμασθῇ εὐρισκομένη ἐντὸς τῶν ὀξυτάτων ρευμάτων τῶν συγχρόνων ἀντιθέσεων.

Ἡ ἐκμάθησις ὑπὸ τῶν Ἱερέων ξένων γλωσσῶν θὰ βοηθήσῃ αὐτοὺς εἰς τὸ ποιμαντικὸν ἔργον ἔναντι τοῦ τουρισμοῦ, ἢ δὲ τοιαύτη διὰ τῆς ἐκμαθήσεως ξένων γλωσσῶν ἐπιμόρφωσις τῶν Κληρικῶν πρέπει νὰ ἐνισχύεται καὶ ἀμοίβεται δεόντως.

Ἡ ἐκμάθησις ξένης γλώσσης θὰ καταστήσῃ τὸν Ἱερέα ἱκανὸν νὰ δυνηθῇ νὰ ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τοῦ τουρίστα εἴτε ἐὰν οὗτος εὐρίσκεται εἰς τὸν τόπον τῆς ἀναψυχῆς, εἴτε ἐὰν οὗτος ὑποφέρει εἰς τὸ κρεβάτι τοῦ πόνου καὶ χρήζει ἀμέσου ποιμαντικῆς συμπαραστάσεως.

Ὁ Ἱερεὺς συνεχῶς θὰ πρέπει νὰ εὐρίσκεται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ξενοδοχείων καὶ νοσοκομείων τῆς περιοχῆς του καὶ νὰ πληροφορῆται περὶ τῆς ἐνδεχομένης ἀσθενείας τοῦ τουρίστα, ἰδιαίτερος τοῦ ξένου, ὅστις ἴσως δὲν θὰ ἔχῃ ἄνθρωπον, ἵνα οὐσιωδῶς συμπαρασταθῇ αὐτῷ.

(Συνεχίζεται) Ἀρχιμ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ, πτ. Θ. Μ. Ph.

ΤΟ ΥΠΕΡΛΑΜΠΡΟΝ ΑΣΤΡΟΝ *

Ἀφήνοντας τὰς ἐπισήμους Ἐκκλησιαστικάς καὶ Πολιτικάς Ἀρχὰς νὰ ἐπιλύσουν ἀρμοδίως τὸ ἀναφυὲν θέμα διὰ τῆς ὑπηρεσιακῆς ὁδοῦ, δυνάμεθα ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης ἡμεῖς, ὡς ἀπλοὶ χριστιανοί, νὰ προβληματισθῶμεν, σχηματίζοντες τὴν ἰδικήν μας γνώμην ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως καὶ δι' ἴδιον ἕκαστος λογαριασμόν.

Ἡ κριτικὴ τοῦ Καθηγητοῦ κ. Δαΐκου μᾶς θέτει ἐνώπιον τῶν ἐξῆς προβλημάτων :

α) Δυνάμεθα ἡμεῖς, ὡς γνήσιοι ὀπαδοὶ τοῦ Κυρίου, νὰ ἀνεχθῶμεν μίαν παραμόρφωσιν τῆς ἁγίας Μορφῆς Του;

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ Ἑβδόμη Τέχνη πολὺ συχνὰ παραχαράσσει τὴν ἱστορίαν καὶ ἀλλοιώνει τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν χάριν ἐπαγγελματικῆς ἢ κερδοσκοπικῆς τινος σκοπιμότητος. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ μείνωμεν ἀπαθεῖς καὶ νὰ δεχθῶμεν ἀδιαμαρτυρήτως καὶ ἀδιαφόρως μίαν τοιαύτην παραχάραξιν, ἣτις θὰ συντελεῖτο εἰς βάρος τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ζωῆς τοῦ Λυτρωτοῦ μας; Ἐὰν ἀπογυμνώσωμεν τὸν Θεάνθρωπον Ἰησοῦν ἀπὸ τὴν θεότητά Του, τότε ἀλλοιώνομεν ριζικῶς καὶ ἐκ θεμελίων τὴν Μορφὴν Του καὶ καταπεριφρονοῦμεν τὸ ἀπολυτρωτικόν Του ἔργον. Ὁ Χριστὸς δὲν ὑπῆρξεν ἕνας καλὸς ἄνθρωπος, κάποιος σπουδαῖος Διδάσκαλος, ἕνας μέγας φιλόσοφος, κάποιος μέγας μύστης. Εἶναι ἡ Ὁδὸς καὶ ἡ Ἀλήθεια καὶ ἡ Ζωὴ ὁ Σωτὴρ καὶ Λυτρωτὴς, τὸ Α καὶ τὸ Ω τοῦ κόσμου, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς ἐνανθρωπήσας.

Ἐὰν λοιπὸν τὸ ἔργον Jesus Christ Superstar παραχαράττη τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ Ἰησοῦ, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνεχθῶμεν μίαν τοιαύτην ἱεροσυλίαν. Δι' ἑνὸς παραλλήλου παραδείγματος θὰ καταστῆ σαφεστέρα ἡ βεβήλωσις. Ἐὰν εἰς μίαν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐξετίθετο εἰς προσκύνησιν μία εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία ὅμως θὰ ἦτο ἐμπνευσμένη ἀπὸ ἕνα πρότυπο Χίππου καὶ θὰ ἀπηχοῦσε μίαν χιππικὴν τεχνοτροπίαν, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν μίαν τοιαύτην βεβήλωσιν τῆς ἁγίας Μορφῆς Του; Ὅπωςδήποτε ὄχι! Καὶ ὅμως μία τοιαύτη πλαστογράφησις ἢ παραμόρφωσις θὰ ἦτο πολὺ μικροτέρα εἰς βαρῦτητα ἀπὸ ἐκείνην, ἣτις συντελεῖται εἰς τὸ προβαλλόμενον σήμερον κινήματογραφικὸν ἔργον.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 403 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

β) Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι τὰ κίνητρα τοῦ παραγωγοῦ ὑπῆρξαν ἀγαθὰ. Ὅτι μὲ τὸ ἔργον του αὐτοῦ ἠθέλησε νὰ προβάλῃ τὴν Μορφήν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον καὶ νὰ διδάξῃ ἀκόμη τὴν κοινωνίαν περὶ τοῦ Χριστοῦ. Μία τοιαύτη ἐκδοχὴ θὰ ἦτο ἀναμφιβόλως ἡ καλυτέρα, ὅσον ἀφορᾷ τὰ κίνητρα τοῦ παραγωγοῦ. Ἠκούσθη ἄλλωστε καὶ ἡ ἄποψις, ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο προετοιμάζει τὰς καρδίας τῶν χριστιανῶν διὰ μίαν βαθυτέραν διείσδυσιν εἰς τὰ μεγάλα ὅσον καὶ συνταρακτικὰ γεγονότα τοῦ σωτηριώδους Πάθους Του, τὰ ὁποῖα ἀναδιπλοῦνται ἐνώπῳν μας κατὰ τὴν ἀγίαν καὶ Μεγάλην Ἐβδομάδα τῶν Παθῶν.

Ὁφείλομεν κατ' ἀρχὴν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι τὸ θέαμα διδάσκει τὸν θεατὴν. Ἄλλωστε προκειμένου περὶ θεατρικῶν ἔργων χρησιμοποιεῖται συνήθως ὁ ὅρος: «ἐδιδάχθη τὸ ἔργον», ὅστις εἶναι ταυτόσημος μὲ ἐκεῖνον «ἀνεβιβάσθη τὸ ἔργον». Τὸ ἐρώτημά μας λοιπὸν συνίσταται εἰς τοῦτο καὶ μόνον: Ἦμποροῦμε νὰ ἐπιτρέψωμεν ἀπὸ σκηνῆς μίαν τοιαύτην ἔλλειπῆ διδασκαλίαν προκειμένου περὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Πίστεως μας; Ἐὰν τὸ ἔργον ἀπηυθύνετο εἰς θεατὰς κατέχοντας πλήρως πάντα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸ πρόσωπον, τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου, τότε τὸ πρόβλημα δὲν θὰ ἐνεφάνιζε μεγάλην σπουδαιότητα. Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οἱ θεαταὶ θὰ εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ κρίνουν τὸ ἔργον διὰ τὰς ἐλλείψεις του καὶ νὰ τὸ ἀξιολογήσουν δεόντως. Ἐὰν λάβωμεν ὅμως ὑπ' ὄψιν ὅτι μέγα μέρος τῶν χριστιανῶν μας σήμερον ἔχουν περὶ τοῦ Χριστοῦ τόσας μόνον γνώσεις ὅσας ἀπέκτησαν κατὰ τὴν φοίτησίν των εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν ὑπάρχουν πιστοί, οἱ ὁποῖοι νομίζουν ὅτι τὰ Εὐαγγέλια εἶναι δώδεκα, ἐπειδὴ τόσα εὐαγγελικὰ ἀποσπάσματα ἀναγινώσκονται τὸ βράδυ τῆς Μ. Πέμπτης, δυνάμεθα ἄρά γε νὰ ἐπιτρέψωμεν μίαν τοιαύτην ἔλλειπῆ διδασκαλίαν περὶ τοῦ Κυρίου, οἷαν περιέχει τὸ ἐμφανιζόμενον ἔργον; Καὶ πρέπει νὰ ἐπαναλάβωμεν ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἔχει ἀποσιωπήσει σκοπίμως τὴν θεότητα τοῦ Κυρίου καὶ τὴν Ἀνάστασίν Του καί, παραποιώντας τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἐμφανίζει καθόλου τὸν Ἰησοῦν τῶν Εὐαγγελίων.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ ΛΕΝΗΣ

ΕΝΟΡΙΑΚΑ

ΠΡΟΣΚΛΗΤΗΡΙΟΝ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ *

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἀποκλείσωμεν καὶ μίαν ἄλλην ἐκδοχὴν. Ὅτι δηλ. πιθανῶς οἱ νέοι ἄνθρωποι δὲν συγκινοῦνται ἀπὸ τὸν τρόπον ἀντιμετωπίσεως τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων ἀπὸ μέρους τῆς ἐνορίας.

Ἀξιολογοῦντες ἤδη τὴν συλλεγεῖσαν πείραν εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ δυνάμεθα νὰ σημειώσωμεν, ὅτι οἱ πρῶτοι σπουδασταὶ τῆς «Σχολῆς Ἐθελοντῶν Διακονίας», οἱ ὁποῖοι ἐν τῷ μεταξὺ ἀπεφοίτησαν τῆς Σχολῆς, παρ' ὅλον ὅτι ἦσαν ἄνθρωποι διαφόρου ἡλικίας (20-62 ἐτῶν), ἠγάπησαν τὴν προσπάθειαν αὐτὴν, παρηκολούθησαν ἅπαντες ἀνελλιπῶς τὰ μαθήματα καὶ τὰς λοιπὰς ἐκδηλώσεις τῆς Σχολῆς, κατέβαλον προσπάθειαν, ὅπως διὰ τῆς κατ' ἰδίαν μελέτης καὶ διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς ὀλόκληρον τὸ πρόγραμμα τῆς Σχολῆς ἐμπεδώσουν τὰ διδασκόμενα καί, τὸ κυριώτερον, συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς σεμνῆς ἀτμοσφαιρας, ἣ ὁποία ἐκυριάρχησε καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔθεσαν τὰς βάσεις εἰς τὴν δημιουργίαν μιᾶς ἰδιαίτερας παραδόσεως τῆς Σχολῆς, ἣ ὁποία μαρτυρεῖ ὅτι πρόκειται περὶ προσπάθειας, ἣ ὁποία ἀποπνέει τὸ ἄρωμα τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν ἀνεζητήσαμεν καὶ εὑρομεν τοὺς πολυτίμους συνεργάτας τῆς Σχολῆς, οἱ ὁποῖοι ἀνέλαβον ἐθελοντικῶς τὴν διεκπεραίωσιν τῶν διαφόρων ἐργασιῶν τῆς Σχολῆς καὶ συνετέλεσαν οὕτω κατὰ ἓνα ἀποφασιστικὸν τρόπον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ὅλης προσπάθειας.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἤχθημεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι δὲν πρέπει κατὰ τὸ μέλλον νὰ τηροῦνται ἀπολύτως περιορισμοί, ἀναφερόμενοι εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν ὑποψηφίων.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρέπει μόνον νὰ γίνῃ ἀντικείμενον σοβαρᾶς φροντίδος, εἶναι ἡ διατήρησις τῆς ὡραίας παραδόσεως καὶ τῆς πνευματικῆς ἀτμοσφαιρας τῆς Σχολῆς.

Διὰ τὴν δευτέραν σειρὰν ὑποψηφίων πρὸς φοίτησιν εἰς τὴν Σχολὴν ἐτέθη ὡς περιορισμὸς εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν ὑποψηφίων καὶ εἰς τὸ μορφωτικὸν ἐπίπεδον (ἀπολυτήριον Γυμνασίου καὶ ἄνω).

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 408 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

« Ε Ο Ρ Τ Ο Λ Ο Γ Ι Ο Ν » *

4. Κυριακή Δ' ἀπό τοῦ Πάσχα. Τοῦ Παραλύτου
(25 Ἀπρ. — 29 Μαΐου).

Μνείαν ποιούμεθα τοῦ Παραλύτου, καὶ ὡς εἰκὸς τὸ τοιοῦτον
ἐορτάζομεν θαῦμα.

Πρὸς δὲ Μνήμην ἐπιτελοῦμεν: 1. Ἐν Μυτιλήνῃ τοῦ ἁγίου
Νεομάρτυρος Θεοδώρου τοῦ Βυζαντίου (17/2/1795). 2. Ἐν Χαλ-
κίδι, τῶν Εὐδοέων ἁγίων.

Τρίτη τῆς δ' ἑβδομάδος

Ἀπόδοσις τῆς ἐορτῆς τοῦ Παραλύτου.

Τετάρτη τῆς δ' ἑβδομάδος (28 Ἀπρ. — 1 Ἰουνίου).

Τὴν τῆς Μεσοπεντηκοστῆς ἐορτάζομεν ἐορτήν, ὡς ἐνοῦσαν
τὰς δύο μεγάλας ἐορτάς, Πάσχα καὶ Πεντηκοστῆς.

5. Κυριακή Ε' ἀπό τοῦ Πάσχα (2 Μαΐου — 5 Ἰουνίου).

Τὴν τῆς Σαμαρείτιδος (Φωτεινῆς), ἐορτὴν ἐορτάζομεν.

Πρὸς δὲ Ἐν τῇ περιοχῇ Ἱερᾶς Μητροπόλεως Τρικκάλων
καὶ ἀλλαχοῦ, μνήμην ἐπιτελοῦμεν τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν
Βησσαρίωνος, ἐπισκόπου Λαρίσης (15 Σ/βρίου).

Τετάρτη τῆς ε' ἑβδομάδος

Ἀπόδοσις τῆς ἐορτῆς τῆς Μεσοπεντηκοστῆς.

Σάββατον τῆς ε' ἑβδομάδος

Ἀπόδοσις τῆς ἐορτῆς τῆς Σαμαρείτιδος.

6. Κυριακή στ' ἀπό τοῦ Πάσχα (9 Μαΐου — 12 Ἰουνίου).

Τὸ εἰς τὸν ἐκ γενετῆς Τυφλὸν ἐορτάζομεν, τοῦ Κυρίου καὶ
Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, θαῦμα.

Πρὸς δὲ Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημη-
τριάδος (Βόλου) ἁπάντων τῶν Τοπικῶν ἁγίων μετὰ Λιτανεύσεως
τῶν ἱερῶν Λειψάνων καὶ Ἀγρυπνίας: 1. Νεομάρτυρος ἁγίου Ἀ-
ποστόλου. 2. Νεομάρτυρος ἁγίου Τριανταφύλλου Ζαγοράς. 3. Ἁ-
γίου Γεδεὼν Καπούρνη. 4. Ἁγίου Συμεών, μοναχίτηνος, κτίτορος
Ἱερᾶς Μονῆς Φλαμουρίου. 5. Ἁγίου Γερασίμου τοῦ Νέου, τοῦ
ἐκ Μακρυνίτης. 6. Ὁσίου Λαυρεντίου, κτίτορος Μονῆς ἁγ. Λαυ-
ρεντίου. 7. Ἁγίου Δαμιανοῦ, τοῦ ἐν Κισσάβῳ.

Ἐτι δὲ Ἐν ταῖς ἱεροῖς Ναοῖς τῶν «Ἐπανορθωτικῶν Φυλα-
κῶν»: Μνήμη ἐπιτελεῖται πάντων τῶν Ἁγίων Μαρτύρων τῶν ἀπὸ
Δημίων καὶ Δεσμοφυλάκων (ἀπὸ τοῦ 1966).

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 409 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.
(Συνεχίζεται) Οἰκονόμος ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΛΑΤΑΝΙΤΗΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΣ *

Κατανοοῦμε, νομίζω, τώρα τὴν διαλεκτικὴ τῶν προτάσεων: «οὐς ἔδωκας μοι ἐκ τοῦ κόσμου» (Ἰωάν. 17, 6), «ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσίν» (Ἰωάν. 17, 16). Τὸ ὄλο πρόβλημα τίθεται στὴν διάκρισι τοῦ κόσμου ὡς δημιουργίας καὶ ἀνθρώπινης πραγματικότητος ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ «κόσμου» ὡς ἀλλοτριωμένης πονηρῆς πραγματικότητος ἀφ' ἑτέρου. Ὁ κόσμος δὲν εἶναι φύσει «βέβηλος», ἀλλ' ἔχει ἀσφαλῶς βεβηλωθῆ, θὰ μᾶς ἔλεγε ὁ ὀρθόδοξος Γάλλος θεολόγος Ο. Clément. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὄχι ἡ ἄρνησι ἢ ἡ ἀπορρίψι, ἀλλὰ ἡ ἀποβεβήλωσι τοῦ κόσμου. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ «ἐπάνοδος... ἐπὶ τὴν πρώτην ζωὴν», γιὰ νὰ χρησιμοποιήσω μιὰ σχετικὴ φράσι τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης καὶ «ἐπάνοδος ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν εἰς τὸ κατὰ φύσιν», κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴ διατύπωσι τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.

4. Ἡ Ἐκκλησία, ἐπομένως, καλεῖται ν' ἀπορρίψῃ τὸν Πονηρὸ ἢ, ἂν θέλετε, τὸν «κόσμο» ποὺ εἶναι πονηρός. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ κόσμος καλεῖται ν' ἀπορρίψῃ τὸν Πονηρὸ, νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν «πρῶτην ζωὴν» καὶ νὰ μετανοήσῃ γι' αὐτὸ ποὺ κατάντησε, γι' αὐτὸ ποὺ ἔγινε. Ἄν συμβῆ αὐτό, δηλ. ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ κόσμου, τότε ἡ Ἐκκλησία, ὅπως ὁ Χριστός, προσλαμβάνει τὸν κόσμο καὶ τὸν μετουσιώνει.

Ὁ κόσμος εἶναι τὸ πρῶτο στοιχεῖο, τὸ ὑλικὸ γιὰ τὴν οἰκοδόμησι τῆς Ἐκκλησίας, ἄχρηστο ἴσως αὐτὸ καθ' αὐτό, μὰ τόσο ἀναγκαῖο. Ὁ κόσμος εἶναι ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος, ποὺ ἂν προσφερθοῦν καὶ τεθοῦν ἐπάνω στὸν βωμὸ τοῦ Θεοῦ, στὴν εὐχαριστιακὴ Τράπεζα, γίνονται ἡ «σάρκα» τοῦ Χριστοῦ. Ὁ κόσμος κατὰ τὴν «Προσφορά» του μετουσιώνεται σὲ Ἐκκλησία.

Ἡ ὀρθόδοθος δογματικὴ διδασκαλία τονίζει ἰδιαίτερα τὴν σημασία καὶ τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ ὑλικοῦ στοιχείου τῶν Μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν ἐνεργοποίησι τῆς Χάριτος. Δὲν νοεῖται Βάπτισμα χωρὶς τὸ «ὔδωρ» τοῦ βαπτίσματος· δὲν νοεῖται Εὐχαριστία χωρὶς «ἄρτον» καὶ «οἶνον». Καὶ ἀσφαλῶς δὲν νοεῖται τέλεσι μυστηριακῆς πράξεως χωρὶς τὴν μετοχὴ τοῦ ἀνθρώπου, χωρὶς τὴν «σύμπραξι» τοῦ κόσμου. Ὁ κόσμος εἶναι τὸ «πρωταρχικὸ» στοιχεῖο κάθε σωτηριολο-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 401 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

ΕΣΧΑΤΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΚΑΝΟΝΑ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ *

Χαρακτηρισμός τοῦ "Αδου. Ὁ "Αδης ὡς προσωπικότης ἐμφανίζεται ἀπόλυτος μονάρχης, τύραννος σκληρὸς καὶ ἀμείλικτος. Πάντας τοὺς ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του μεταχειρίζεται ἄνευ διακρίσεως καθ' ὅμοιον τρόπον, ἄνευ οἴκτου καὶ ἐλέους. "Ὅλοι εἶναι τὰς χεῖρας δεμένοι «σειραῖς» (= καλώδια, χονδρά σχοινία) καὶ τοὺς πόδας «πεπεδημένοι» πέλαις (πέδαι = σίδηρα),

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 410 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

γικοῦ μυστηρίου, ὅπου λειτουργεῖ ἡ Χάρις. "Ἐξω ἀπ' αὐτὴ τὴν «κοσμικὴ» καὶ «ἐκκλησιολογικὴ» συνάμα ἐρμηνεία, οἱ λατρευτικὲς καὶ λειτουργικὲς πράξεις, παύουν νὰ κατανοοῦνται ὡς σωτηριολογικὲς ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ καὶ καταλήγουν νὰ θεωροῦνται «μαγικὲς» τελετουργικὲς ἐνέργειες μιᾶς οὐτοπιστικῆς καὶ νοσηρῆς θρησκευτικότητος. Κάθε προσπάθεια «πνευματοποιήσεως» τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν σωτηριολογικῶν ἐνεργειῶν τῆς μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐκτροπὴ καὶ «αἴρεσις» ἐκκλησιολογικὴ. Ἡ «ὑλοποίησι» καὶ «σωματοποίησι» τῆς σωτηριολογικῆς χάριτος εἶναι αὐτὴ κυρίως ποὺ διαφυλάσσει, κατὰ τὸν ὀρθοδοξώτερον τρόπο, νομίζω, τὴν ἱστορικὴν κατανόησιν τοῦ Μυστηρίου τῆς σωτηρίας.

"Ἐτσι, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, ὅτι ὁ ἐκάστοτε ἱστορικὸς κόσμος ἀναφέρεται καὶ μεταμορφώνεται στὴν ἐκάστοτε ἱστορικὴ «σάρκα» τοῦ Χριστοῦ. Οἱ πιστοί, οἱ «ἐκ τοῦ κόσμου» αὐτοὶ ἄνθρωποι, μέσα στὴν Ἐκκλησίαν, ἀπὸ ἀνθρώπινη κοινωνία γίνονται θεανθρώπινη κοινότης, μιὰ πραγματικὴ «θεία κοινωνία», μιὰ «εὐχαριστιακὴ σύναξι» καὶ ἐκκλησιολογικὴ πραγματικότης. Οἱ ἄνθρωποι πιστοί, οἱ «ἐκ τοῦ κόσμου», ἀπὸ υἱοὶ κατάρως μεταπλάθονται σὲ υἱοὺς εὐλογίας καὶ μακαριότητος καὶ μετουσιώνονται σὲ «εὐχαριστιακὰς» παρουσίες. Ὁ πρὶν ἀνθρώπινος κόσμος τῆς φθορᾶς μέσα στὴν Ἐκκλησίαν γίνεται κόσμος ἀφθαρσίας. Ὁ ἱστορικὸς καὶ πεπερασμένος ἐκεῖνος κόσμος γίνεται πλέον κόσμος αἰώνιος καὶ ἡ κοινωνία τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ κοινωνία δακρύων γίνεται μιὰ θαυμαστὴ «δοξολογικὴ» κοινότης.

(Συνεχίζεται)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΠΑΤΡΩΝΟΣ

δι' ὧν ἠσφαλίζοντο οἱ πόδες καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ δεμένοι χειροπόδαρα ἔχι εἷς ἕκαστος χωριστά, ἀλλὰ «συνεχομένοι», ἦτοι δεμένοι ὅλοι ὁμοῦ, ὡς μᾶζα, αὐξανομένης τῆς κακομεταχειρίσεως καὶ τυραννίας αὐτῶν καὶ καθισταμένης ἀδυνάτου πάσης διαφυγῆς (Εἰρ. ΣΤ' ῥῥῆς).

Ἡ δύναμις τοῦ Ἄδου εἶναι ἀφάνταστος. Οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ ἀντιπαραταχθῆ πρὸς αὐτόν. Πάντες περιήρχοντο εἰς τὴν κυριαρχίαν καὶ ὑπετάσσοντο εἰς τὸν ζυγόν του (τρ. 1ον. Ε' ῥῥῆς, Εἰρμὸς ΣΤ' ῥῥῆς).

Αἱ συνθήκαι πάλιν, ὅφ' ἄς διεβίουσιν οἱ ἐν τῷ Ἄδῃ, καθίστων τὴν παραμονὴν ἔτι ἀπαισίαν. Ἰγνος φωτὸς δὲν ὑπῆρχε. «Σκότος ἐξώτερον», τὸ σκότος τὸ ἐν τῷ Ἄδῃ (τρ. 1ον Γ' ῥῥῆς).

Ταῦτα πάντα ἐξηγοῦσι τὰ χειροκροτήματα καὶ τοὺς χοροὺς καὶ τὰς ἐνθουσιώδεις ἐκδηλώσεις (παραληρήματα χαρᾶς) τῶν ἐν τῷ Ἄδῃ, μόλις ἀντελήφθησαν τὴν κάθοδον εἰς τὸν Ἄδην τοῦ Σωτῆρος, καταβάντος πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν (τρ. 1ον. Ε' ῥῥῆς).

ΜΕΣΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΨΥΧΩΝ

Οἱ ἐν τῷ Ἄδῃ χαρακτηρίζονται «δεδορκότες» (τρ. 2ον Ε' ῥῥῆς). Ὁ ὅρος «δεδορκότες» εἶναι τῶν ἀρχαίων ποιητῶν Ὀμήρου, Σοφοκλέους, Αἰσχύλου (Ἰλιάδος Λ 88, Σοφ. Ἡλ. 66, Αἴας 83, Αἰσχύλου Ἰκέτιδες 409) καὶ σημαίνει ἔχοντες ὀξυτάτην αἴσθησιν, ἐπομένως διατηροῦν ἀκεραίαν τὴν προσωπικότητα αὐτῶν. Αἱ αἰσθήσεις, ἢ ἀντίληψις, τὸ λογικόν, ἢ κρίσις, τὰ συναισθήματα, ὅλαι ἐν γένει αἱ ψυχικαὶ λειτουργίαι διατηροῦνται ἀμείωτοι. Τοῦτου ἕνεκα μόλις ἀντελήφθησαν τὸ τῆς Ἀναστάσεως φῶς, δηλ. τὸν Χριστόν, ἀντελήφθησαν περὶ τίνος ἐπρόκειτο καὶ ἀηπείγοντο πρὸς τὸ φῶς», ἦτοι μετέβαινον ταχέως πρὸς τὸ φῶς, «ἀγαλλομένῳ ποδί», πλήρεις χαρᾶς, ἦν ἐξεδήλωνον μὲ χοροὺς καὶ χειροκροτήματα, «Πάσχα κροτοῦντες», κατὰ τὸν ποιητὴν (τρ. 2ον Α' ῥῥῆ., 1ον Γ' ῥῥῆ., 2ον ΣΤ' ῥῥῆ., 3ον Ζ' ῥῥῆς).

(Συνεχίζεται)

ΝΙΚ. ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΑΚΙΣ

Θεολόγος - Γυμνασιάρχης

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

Η ΣΚΕΠΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ*

Στά Εισόδια τῆς Θεοτόκου.

Ἀπὸ ἓνα πρᾶγμα, λοιπόν, ἔχει ἀνάγκη καὶ σήμερα, ὅπως κάθε ἐποχή, ὁ κόσμος, ἔτσι ἀκριβῶς ὅπως τόνισε καὶ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τὴ Μάρθα: τὸν πλουτισμὸ δηλαδὴ τῆς καθημερινῆς ζωῆς μας μὲ πνευματικούς καρπούς. Μὲ ἠθικά καὶ ψυχικά ἀγαθὰ καὶ ὄχι μόνον μὲ ὑλικά κέρδη! Τὸν ἐφοδιασμὸ μας μὲ περισσότερο Φῶς, ποῦ θὰ φωτίσῃ τὴν ψυχὴ μας καὶ θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ στὴ σωτηρία. Γιατί, στ' ἀλήθεια:

«τί ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;».

*

Εἶναι ἀναντίρρητο καὶ παραδεκτὸ ἀπὸ ὅλους, σήμερα, ὅτι χωρὶς πνευματικὴ ζωὴ δὲν ὀλοκληρώνεται ὁ ἄνθρωπος σὰν μιὰ φωτεινὴ καὶ ἐξασφαλισμένη προσωπικότητα. Γιὰ κάθε ἄνθρωπο, γιὰ κάθε θρησκευομένη ὑπαρξὶς ὁ δρόμος τῆς τελειότητος καὶ τῆς ἀληθινῆς, ἐσωτερικῆς χαρᾶς περνάει ὅπωςδὴποτε ἀπὸ τοὺς σταθμούς πνευματικοῦ καὶ ψυχικοῦ ἀνεφοδιασμοῦ. Ἡ ἀλήθεια στὴ ζωὴ μας εἶναι ἓνα ὕψιστο ἀγαθὸ, ποῦ μόνον μὲ πνευματικούς ἀγῶνες καὶ μάχες κατακτᾶται. Μονάχα μὲ ἔργα πνευματικῆς καρποφορίας μπορεῖ νὰ ἀποκαλυφθῇ καὶ νὰ γίνῃ δύναμι καὶ βίωμα τῆς ὑπάρξεώς μας.

Ἄν ὅμως ἡ πνευματικὴ ζωὴ εἶναι μιὰ ἀνάγκη τοῦ σημερινοῦ κόσμου, πέρα ἀπὸ κάθε ἀμφισβήτησι, ἡ ἱκανοποίησί της, ὡστόσο, ἡ τελεία βίωσι καὶ ἔκφρασί της βρῖσκεται μόνον στὴ μυστηριακὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὀλοκληρώνει τότε τὴν προσωπικότητά μας. Κατευθύνει πιά μὲ ἀσφάλεια καὶ σταθερότητα τὸν πιστὸ καὶ ἀφοσιωμένον χριστιανό, πρὸς τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς του, διὰ μέσου τῆς «Ἐν Χριστῷ ζωῆς».

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΕΡΟΥΣΗΣ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 412 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

288. Κατὰ τὴν Μεγάλῃν Τρίτην τὸ βράδυ, ὅταν ψάλλεται τὸ τροπάριον τῆς Κασσιανῆς πρέπει νὰ σβύνωνται τὰ φῶτα τοῦ ναοῦ καὶ νὰ ἀνάπτη ὁ λαὸς καὶ νὰ κρατῇ κηρία; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Ν.Β.).

Τὸ τροπάριον τῆς Κασσιανῆς «Κύριε, ἡ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις περιπεσοῦσα γυνή...» εἶναι ἀναμφιβόλως ἓνα πολὺ ὠραῖο τροπάριον. Οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μας μουσικῆς τὸ ἐτόνισαν μὲ πολλὴ ἐπιμέλεια καὶ ἐπιτυχία. Εἶναι δὲ στὸν λαὸ μας πολὺ προσφιλὲς καὶ γιὰ τὸ ἀριστουργηματικὸ περιεχόμενό του καὶ γιὰ τὴν ὠραία μουσικὴ του ἐκτέλεσι. Εἶναι γνωστὸ ὅτι πολλοὶ ἔρχονται στὴν ἐκκλησίαν τὴν Μεγάλῃν Τρίτην τὸ βράδυ εἰδικὰ γιὰ νὰ ἀκούσουν τὸ τροπάριον αὐτό. Γιὰ νὰ εἴμεθα ὅμως πιὸ εἰλικρινεῖς πρέπει νὰ ὁμολογήσωμε, ὅτι στὸ νὰ γίνῃ τόσο λαοφιλὲς τὸ τροπάριον τῆς Κασσιανῆς συνετέλεσε τὸ ὁμώνυμο λαϊκὸ μυθιστόρημα, ποῦ εἶχε παλαιότερα πολλὴ διάδοσι μεταξὺ τοῦ λαοῦ μας καὶ ἐκυκλοφόρησε σὲ πολλὰς ἐκδόσεις σὲ διάφορες παραλλαγὰς. Πολλοὶ συγκινοῦνται ἀπὸ τὸ τροπάριον, γιὰτὶ τοὺς θυμίζει τὴν σχετικὴ φανταστικὴ ἀφήγησι τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Θεοφίλου καὶ τῆς φυγῆς τῆς Κασσιανῆς.

Λειτουργικῶς τὸ τροπάριον αὐτὸ δὲν εἶναι τίποτε περισσότερο ἀπὸ ἓνα δοξαστικὸ ἀποστίχων τοῦ ὄρθρου. Ὅπως σὲ ἕλα τὰ ὁμοῖά του δοξαστικά, δὲν προβλέπεται ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν οὔτε σβύσιμο φῶτων, οὔτε ἄναμμα κηρίων. Ἄς μὴ ἐκθέτωμε τὴν θείαν λατρεία μὲ ἐπιπόλαιες ἐνέργειάς μας. Ἡ μετατροπὴ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ σὲ αἶθουσαν λαϊκοῦ θεάτρου εἶναι ἀνεπίτρεπτος.

Φ.

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

«ΠΑΡΑ ΤΑΣ ΔΙΕΞΟΔΟΥΣ ΤΩΝ ΥΛΑΤΩΝ...»

«Μὴ μέταιρε ὄρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου» (Παροιμ. κβ' 28). Τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μιλᾷ μὲς ἀπ' αὐτὸν τὸν ἄρκετὰ γνωστὸ στίχο τοῦ ἀρχαίου σοφοῦ.

Εἶναι μιὰ σύσταση μεγάλης σημασίας, ἀνάλογη πρὸς ἐκείνη τοῦ Παύλου: «Στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις» (Β' Θεοσ. β' 15). Μᾶς ἀποτρέπει ἀπὸ τὴς ἄκριτες καὶ ἐπικίνδυνες τάσεις ἐκουγχρονισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπὸ σφάλματα ὀλέθρια γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία.

Βέβαια, ἡ Ἐκκλησία εἶναι ζωντανὸς ὀργανισμὸς. Τὸ πνευματικὸ τῆς σφριγὸς ἀποκλείει τὴν ἀκινησία, τὴ στατικότητα. Ἀλλὰ αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ἐννοοῦμε σωστά.

Ἄν τὸ σῶμα νοσῇ, ἂν τοῦ λείπη ἡ ὑγεία, χαλαρώνουν οἱ ἄρμοί του. Δὲν ἔχει τόνο.

Ὅταν σφριγᾷ, εἶναι σφιχτό. Ἡ εὐκινησία του, τότε, εἶναι ἓνα ποίημα ἀδιατάρακτης ἁρμονίας.

Πολλοὶ συγχέουν τὸ φαινόμενο τῆς παραλυσίας μὲ τὴν ἐλευθερία. Πλανῶνται οἰκτρά. Ὁ γερὸς ὀργανισμὸς δὲν εἶναι διαλυόμενος. Ἀπόδειξη τῆς εὐρωστίας του δίνει ἡ συνοχή του, τὸ στέρεο δέσιμο τῶν μελῶν του.

Τὴν Ἐκκλησία πρέπει νὰ τὴ νοιώθουμε πάντα ἔτσι. Αἰώνια νέα, ὄλο ἰκμάδα πνευματικὴ καὶ γι' αὐτὸ σταθερὴ στὰ ὄρια πὸ ἔθεσαν οἱ Πατέρες τῆς. Ἄν ἄρρωστήσῃ, ἂν μαρανθοῦν οἱ δυνάμεις τῆς, θὰ ξεφύγῃ ἀπ' αὐτὰ τὰ ὄρια. Θὰ βγῇ ἀπὸ τὸ θεανδρικό σχῆμα τῆς. Μὲ ξεθυμασμένη πίστη, τὸ παραπάτημα εἶναι ἀναπόφευκτο. Μὲ ἐκκοσμικευμένο βίωμα, τὸ Πνεῦμα τὸ Κύριο καὶ ζωοποιὸν μᾶς ἐγκαταλείπει. Δὲν εἴμαστε πλέον ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ «μᾶζα καταδίκη», ὅπως θὰ ἔλεγε ἓνας ἀρχαῖος διδάσκαλος καὶ Πατήρ.

Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκλίνουμε ἀπὸ τὸ δόγμα, χωρὶς νὰ πέσουμε στὸ σκοτάδι; Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὴ λειτουργικὴ μας ἀτμόσφαιρα, χωρὶς νὰ περιέλθουμε σὲ ξηρασία πνευματικὴ;

Γιὰ τὸν ἀληθινὰ ἀναγεννημένο ἐν Χριστῷ ἄνθρωπο, ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν Παράδοση εἶναι ἀπὸ τὰ πρῶτα καὶ κύρια

στολίδια τῆς ψυχῆς. Ἐνωμένος μὲ τὴν Ἐκκλησίαν, ζωντανὸ μέλος τῆς, βιώνει ὅ,τι καὶ αὐτή. Δὲν φέρεται καὶ ἄγεται ἀπὸ ἀντίρροπες δυνάμεις· ἀπὸ τῆ βαρύτητα τῆς ὑλοφροσύνης, ἀπὸ τὰ σκιρτήματα τῶν παθῶν.

Πιστότης στὴν Ἐκκλησίαν καὶ στὴς παραδόσεις τῆς εἶναι πιστότης στὴν ἀθάνατη ζωὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὅχι προσκόλλησι σὲ νεκροὺς τύπους. Ὅχι σταμάτημα τῆς ἀναπνοῆς.

Μονάχα ἀνόητοι ἄνθρωποι θὰ μπορούσαν νὰ μὴ λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν πῶς ἔζησαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ τί θεομοθέτησαν, εἴτε μὲ Συνόδους εἴτε μὲ τὴς συγγραφές τους. Πῶς μπορεῖ νὰ συγκριθῆ τὸ δικό μας ἀνάστημα μὲ τὸ ἀνάστημα τῶν οὐρανομήκων ἐκείνων ψυχῶν; Πῶς μπορούμε νὰ ἀμφισβητήσουμε τὸ ἔργο τους; Ἐνα ἔργο ποὺ δὲν περικλείεται σὲ μιὰ ἐποχὴ, ἀλλὰ μᾶς φωτίζει, μᾶς διδάσκει, μᾶς οἰσθηλατεῖ καὶ σήμερα;

Ἀκολουθώντας ὅ,τι ἔχουμε παραλάβει, οὐκ ἀλήθεια καὶ ὑπόδειγμα ζωῆς, ἀπὸ τὸν Κύριον, τοὺς Ἀποστόλους, τοὺς Πατέρες, «κρατοῦμεν τὰς παραδόσεις», «οὐ μεταίρομεν ὄρια αἰώνια». Εἴμαστε ἡ Ἐκκλησίαν πού, ὅπως γιὰ τὸν θεῖον Ἰδρυτὴ τῆς, μπορούμε νὰ ποῦμε καὶ γι' αὐτὴν ὅτι εἶναι «xθὲς καὶ σήμερον ἡ αὐτὴ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας» (Ἐβρ. ιγ' 8). Βρισκόμαστε μέσα στὴν ἀθανασία.

Τὸ νόημα λοιπὸν τῆς Παραδόσεως εἶναι δυναμικὸ καὶ ὄχι στατικὸ. Ἀκολουθώντας τὴ, ζοῦμε ἀληθινά. Δὲν ἀντλοῦμε ἀπὸ τὸ «συντετριμμένον φρέαρ» τοῦ ἐγῶ, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν Πηγὴ τῆς Ζωῆς, τὸν Χριστό. Καὶ τί ἀντλοῦμε ἀπ' αὐτή; «Τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν», «τὸ ἀλλόμενον» (Ἰω. δ' 14). Τὴς ἀρετές, ποὺ θὰ μᾶς εἰσαγάγουν στὴν οὐράνια βασιλείαν. Ὅπου «νῦξ οὐκ ἔστι ἔτι καὶ οὐ χρειαί λύχνου καὶ φωτὸς ἡλίου, ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς φωτιεῖ ἡμᾶς καὶ βασιλεύσομεν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων» (Ἀποκ. κβ' 5).

Μιὰ ἀκμαία καὶ ἀνθηρὴ Ἐκκλησίαν εἴμαστε ὅταν μᾶς διακρίνη ἡ ἐμμονὴ στὴν ἀμώμητη Παράδοσι. Τότε οἱ λογισμοί, τὰ αἰσθήματα, οἱ πράξεις μας ἔχουν χυμοὺς πνευματικούς. Τότε, μοιάζουμε τὸ «ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων» (Ψαλμ. α' 2), ποὺ θάλλει καὶ καρποφορεῖ. Χλωρό, δροσάτο, νέο, γόνιμο.

Λοιπὸν, τὸ σύνθημα «ἐπιστροφή στὴν Παράδοσι», δὲν εἶναι στεῖρα θεολογία. Εἶναι ἀναγεννητικὸς παιάν, ποὺ ση-

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ ΚΓ' (1974)

ΠΑΤΕΡΙΚΑ : Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων, ἡ καλουμένη Β' Ἐπιστολή Κλήμεντος Ρώμης πρὸς Κορινθίους, σ. 3, 33, 81, 113, 161, 193, 225, 254, 289, 321, 353, 385, 417.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΑ : Ἀρχ. Τιμ. Τριβιζῆ, Ποιμαντικά μέτρα διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ Χιλιασμοῦ, σ. 48, 94, 128, 176, 206. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἐκκλησία καὶ Τουρισμός, σ. 272, 308, 335, 368, 404, 431. — Πρεσβ. Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου, Προσκλητήριον Διακονίας, σ. 54, 95, 131, 181, 211, 247, 342, 375, 408, 435. — Ι. Κ. Ὁ ἐπιστήμων ἡγούμενος, σ. 17, 51. — Τοῦ αὐτοῦ, «Αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοί...», σ. 89, 127. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ποιμαντικὴ ἡσυχία, σ. 178, 199. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ αὐτοανάλυσις, σ. 237. — Τοῦ αὐτοῦ, ἡ ποιμαντικὴ ψυχολογικὴ ἔρασις, σ. 265, 302. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ συνεργασία, σ. 338, 363, 398. — Γ. Π. Πατρώου, Ἐκκλησία καὶ κόσμος, σ. 179, 214, 240, 273, 370, 400, 437.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ : Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἡ πρὸ τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς Ἑβδομάς, σ. 38. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Κυριακὴ τῆς Σπαυροπροσκυνήσεως, σ. 85. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ νόημα τῆς ἐν τῇ λατρείᾳ χρήσεως ὑλικῶν στοιχείων καὶ τύπων, σ. 358. — Φ., Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες, σ. 29, 76, 106, 155, 187, 220, 251, 282, 316, 347, 379, 412, 441. — Ἀριστ. Ζάγκας, Διαγραμματικὴ τοῦ κηρύγματος, σ. 28, 69. — Πρεσβ. Κωνστ. Πλατανίτου, «Ἐορτολόγιον», σ. 22, 57, 98, 134, 183, 208, 242, 275, 310, 340, 373, 409, 436.

μαίνει μέρες καλύτερες γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία. Ὅποιος κατανύττειται ζώντας ὀρθόδοξα, εἶναι μακάριος. Ζηλευτὸς καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους. Μετέχει τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ.

«Γινῶμεν ὅτι πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεός, αὐτὰ ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα· ἐπ' αὐτῷ οὐκ ἔστι προσθῆναι καὶ ἀπ' αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἀφελεῖν» (Ἐκκλ. γ' 14).

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

ΥΜΝΟΛΟΓΙΚΑ : Ἀνδρέου Νομικοῦ, Τὸ μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, σ. 67, 142. — Ν. Παπαμιχαλάκι, Ἡ περὶ Ἄδου καὶ τῶν ἐσχάτων ἰδεολογία τοῦ Κανόνος τοῦ Πάσχα καὶ ἡ δύναμις τῆς Ἀναστάσεως, σ. 139. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἐσχατολογία καὶ δύναμις τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος κατὰ τὸν κανόνα τοῦ Πάσχα, σ. 346, 410, 438.

ΕΠΟΙΚΟΔΟΜΗΤΙΚΑ : Μητρ. Δράμας Διονουσιίου, Ἀθεράπευτος ἀπιστία, σ. 11, 40, 88, 119. — Τοῦ αὐτοῦ, χωρὶς φῶς, σ. 169, 231, 299. — Τοῦ αὐτοῦ, Εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ, σ. 328, 426. — Μητρ. Ἀργολίδος Χρυσοστόμου, (Τὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα), σ. 120. — Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, ὁ ὀγκόλιθος τῶν δυσκολιῶν καὶ θλίψεων, σ. 164. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ φύσις ὡς πηγὴ πνευματικῆς τέρψεως καὶ ἀναψυχῆς, σ. 261. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ νόημα τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας, σ. 422. — Ἀρχ. Ἰωάν. Ψάρρα, Ἡ ἐν Κυρίῳ χαρά, σ. 20. — Ἀρχ. Ἀμβροσίου Λενῆ, Ἡ ἀφοβία καὶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, σ. 93, 125, 174, 204, 235, 268, 306, 334. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ ὑπέρλαμπρον Ἄστρον, σ. 402, 433. — Βασ. Μουστακῆ, Ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ παιδί, σ. 78. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἐντρυφώντας στὸν Παῦλο, σ. 109. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ τεντωμένο τόξο, σ. 158. — Τοῦ αὐτοῦ, «Πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια», σ. 189. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἐνα πετράδι μὲ κρυφὸ φῶς, σ. 222. — Τοῦ αὐτοῦ, Οἱ μόνου μισητοὶ ἁμαρτωλοὶ, σ. 254. — Τοῦ αὐτοῦ, Βίβλος καὶ Ἱεροὶ Ὑμνοδοί, σ. 286. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἀπαραίτητο ἔργον, σ. 318. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ πανάκριβο μαργαριτάρι, σ. 350. — Τοῦ αὐτοῦ, (Γενηθῆτω τὸ θέλημά σου...), σ. 382. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ Ψαλτῆρι, σ. 414. — Τοῦ αὐτοῦ, «Παρά τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων...», σ. 442.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ : Μητροπ. Δημητριάδος Χριστοδούλου Παρασκευαΐδου, Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα, σ. 19, 43, 90, 123, 170, 202, 233, 266, 301, 330, 361, 396, 428. — Χρυσάνθου Καραγιαννίδου, Αἱ ἑλληνίδες μητέρες καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, σ. 64, 103, 146, 186, 249, 281.

ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΚΑ : Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Αἱ γυναῖκες ὡς πρῶτοι κήρυκες

τῆς Ἀναστάσεως, σ. 116. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ περὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς βάπτισις τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, σ. 196. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, σ. 229. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ κλητήριος δύναμις τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, σ. 295. — Δημητρη Φερούση, Ἡ Σκέπη τοῦ κόσμου, σ. 71, 105, 151, 248, 377, 411, 440. — Νικολάου Ἀντωνίου, Ἡ Παναγία μας, σ. 344.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΙ ΜΟΡΦΑΙ — Δικαία ἐπιβράβευσις, σ. 52. — Ἰωάν. Τριάντη, Ὁ π. Ἰωάννης μοναχὸς Δομβοίτης, ἕνας σύγχρονος ἅγιος εἰς Βοιωτίαν, σ. 62. — Ἱερεὺς Γεώργιος Σκουρλάς, σ. 345.

ΔΙΑΦΟΡΑ : Κωνστ. Γ. Μπόνη, Τὸ περιοδικὸν «Ἐφημέριος», σ. 14. — Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἐπιμνημόσυνος λόγος διὰ τὸν Λ. Φιλιππίδην (16-12-1973), σ. 8. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ θεμέλιον τῆς Πολιτείας σ. 391. — Ἀρχιμ. Παντ. Καθρεπτίδου, Στασιμότης—παροδικότης, σ. 45. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὑπαρξισμὸς καὶ νεότης, σ. 269, 304, 332. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἐλεύθερος χρόνος, σ. 365. — Τοῦ αὐτοῦ, Χριστιανισμὸς καὶ ἐργασία, σ. 406, 430. — Ν. Ἀρβανίτη, Ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν βιβλίων, σ. 73. — Νέαι Ἐκδόσεις, σ. 74.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ : Διὰ τὴν ἄνωθεν εἰρήνην, σ. 7. — Ἡ ἐτοιμασία διὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν, σ. 7. — Ἐν ὄψει τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, σ. 36. — Ἡ ἀργία τῆς Κυριακῆς, σ. 36. — Ὁ ἐκκλησιασμὸς τῶν στρατιωτῶν, σ. 37. — Τὸ Ἅγιον Ὄρος, σ. 37. — Ἡ 25ῃ Μαρτίου, σ. 83. — Ἀπαραίτητον στοιχεῖον, σ. 84. — Πολύτιμα κοιτάσματα σ. 84. — «Ἐν τούτῳ γινώσκονται...», σ. 115. — Διὰ τὴν συνειδητὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν λατρείαν, σ. 115. — Ἀνησυχητικὰ στοιχεῖα, σ. 116. — Τὸ ἀπόρητον τῆς Ἰ. Ἐξομολογήσεως, σ. 163. — Ἡ δύναμις τῆς Ἐκκλησίας, σ. 163. — Ὅταν ὁμιλοῦν οἱ ἀριθμοί, σ. 164. — Ἐν ὄψει τῆς θερινῆς περιόδου, σ. 195. — Τὰ ὑπηρετοῦντα εἰς τὸ Ἰ. Βῆμα παιδιὰ, σ. 195. — Θεία Λατρεία καὶ Ὀρθοδοξία, σ. 196. — Ἰδιαιτέρα εὐαισθησία, σ. 227. — Ἐν κοινωνικῶν ἔλκος, σ. 228. — Ἐξομολόγησις καὶ Θ. Κοινωνία, σ. 228. — Οἱ ποιμένες καὶ ἡ νεότης, σ. 260. — Ζῆλος «οὐ κατ' ἐπίγνωσιν», σ. 260. — Διὰ τὴν ἔλκυσιν καὶ ὄχι ν' ἀπωθοῦν, σ. 261. — Εἰρήνη καὶ ἐνότης, σ. 293. — Ὁ Δεκαπενταύγουστος, σ. 293. — Ἡ πεῖρα τὸ μαρτυρεῖ, σ. 294. — Λιμώττοντες λαοί, σ. 294. — Μία ὥρα

πρωτοβουλία, σ. 324. — Ὁ Τίμιος Σταυρός, σ. 324. — «Ἀχρεῖοι» δοῦλοι, σ. 324. — Τὸ δρᾶμα τῆς Κύπρου, σ. 356. — Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν ἔτος, σ. 356. — Τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, σ. 357. — Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός, σ. 357. — Μὲ διάκρισιν, σ. 389. — Αἱ ἐπισκέψεις εἰς τοὺς ἀσθενοῦντας, σ. 389. — Κλῆρος καὶ πολιτική, σ. 389. — Ἐφόδιον Ὁρθοδοξίας, σ. 390. — Ὁ ἅγ. Νικόλαος, σ. 421. — Ἐν ὄψει τῶν Χριστουγέννων, σ. 421. — Ἡ διάδοσις τοῦ χριστιανικοῦ βιβλίου, σ. 421. — Μία ἀπαραίτητος κατήχησις, σ. 422.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ : Τοῦ Περιοδικοῦ «Ἐκκλησία», σ. 6, 35, 112, 133, 145, 205, 253, 280, 285, 333, 339, 369, 376, 395, 399, 407.

== Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α ==

Κ. Γ. Μπόνη, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων, ἡ καλουμένη Β' Ἐπιστολὴ Κλήμεντος Ρώμης πρὸς Κορινθίους.— **Ἐπίκαιρα.**— **Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Τὸ νόημα τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας. — **Μητροπ. Δράμας Διονυσίου**, Εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημονοῦ. — **Μητροπ. Δημητριάδος Χριστοδούλου**, Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα. — **Ἀρχιμ. Παντελεήμονος Καθρεπτιδου**, Χριστιανισμὸς καὶ ἐργασία. — **Ἀρχιμ. Τιμοθ. Σ. Τριβιζᾶ**, Ἐκκλησία καὶ τουρισμός. — **Ἀρχιμ. Ἀμβροσίου Γ. Λενῆ**, Τὸ Ὑπέρλαμπρον Ἄστρον. — **Πρεσβ. Ἀντ. Ἀλεβιζοπούλου**, Ἐνοριακά, Προσκλητήριον Διακονίας. — **Πρεσβ. Κωνστ. Πλατανίτου**, «Ἐορτολόγιον». — **Γ. Π. Πατρώνου**, Ἐκκλησία καὶ κόσμος. — **Νικ. Παπαμιχαλάκι**, Ἐσχατολογία καὶ δύναμις τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος κατὰ τὸν Κανόνα τοῦ Πάσχα. — **Δημ. Φερούση**, Ἡ Σικέπη τοῦ κόσμου. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, «Παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων».

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθῆναι 140. Προστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1974

† 'Ο 'Αργολίδος Χρυσόστομος

† 'Ο Δράμας Διονύσιος

† 'Ο Δημητριάδος Χριστόδουλος

Κων. Γ. Μπόνης, 'Ομότιμος Καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν

Ευάγγελος Δ. Θεοδώρου, Καθηγητής Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν

'Ιωάννης Φουντούλης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης

'Ιωάννης Κορναράκης, 'Υφηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

'Αρχιμανδρίτης Παντελεήμων Καθρεπτίδης

» 'Αμβρόσιος Λενής

» Τιμόθεος Τριβιζῆς

» 'Ιωάννης Ψάρας

Πρεσβύτερος 'Αντώνιος 'Αλεβιζόπουλος

» Κων/τίνος Πλατανίτης

Νικόλαος 'Αντωνίου

Νικόλαος 'Αρβανίτης

'Αριστόδημος Ζάγκας

Χρυσάνθη Καραγιαννίδου

Βασίλειος Μουστάκης

'Ανδρέας Νομικός

Νικόλαος Παπαμιχαλάκης

Γεώργ. Π. Πατρῶνος

'Ιωάννης Τριάντης

Δημήτριος Φερούσης